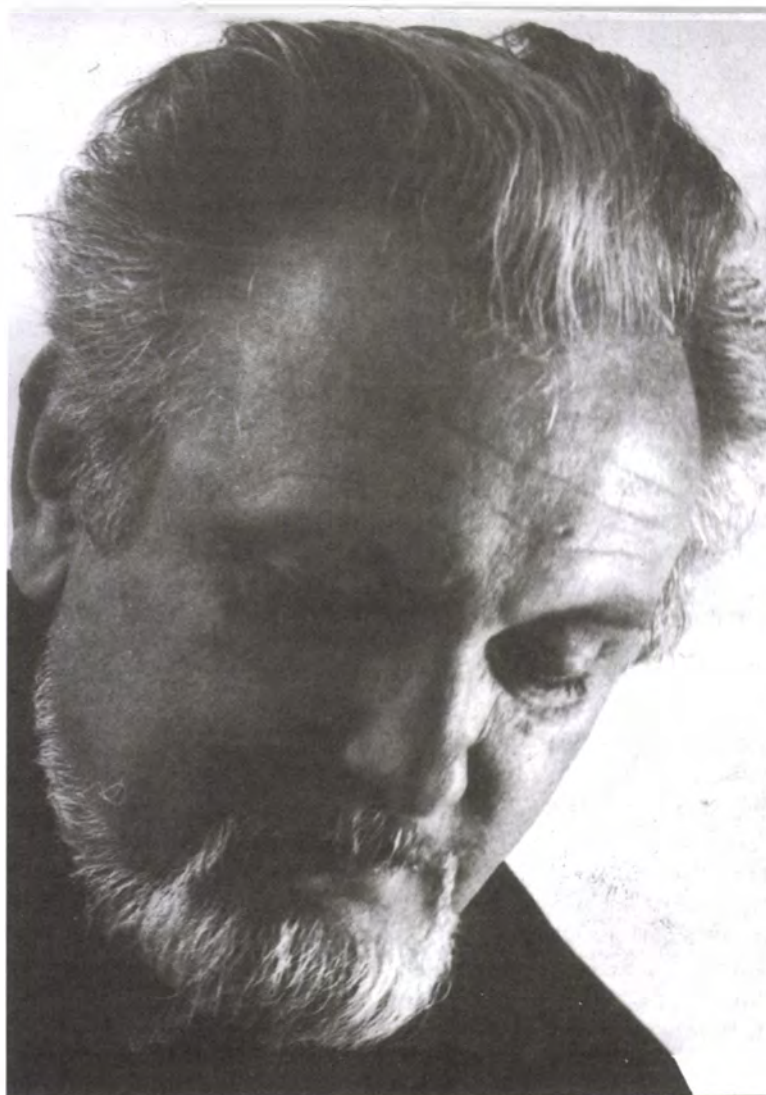

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KÉTSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON
XXIII. EVFOLYAM 2012. 7. (597.) SZÁM — ÁPRILIS 10.

ára 2 lej

Fodor Sándor 1927–2012

SZILÁGYI ISTVÁN

Elment a soros NAGYÖREG

Elment hát Fodor Sándor barátunk is – életének 85. esztendejében – egy zord márciusi hajnalon. Ő volt Kolozsvár magyar írói között immár jó pár esztendeje a soros NAGYÖREG. Csíki székely-polgár sarj, aki (bár aligha gondolt vele) igazából világpolgárnak született. Csak hát olyan világban, melyben polgárnak lenni már-már kockázatos vállalkozás. Négy impérium (rezsim? rendszer?) jött, ment, változott fölöttünk, körülöttünk s velünk három emberöltőnyi életidő alatt. Egyik passzusával útra keltünk, s mire visszaértünk, érvénytelen volt immár a keresztlevelünk is, nem hogy az útlevelünk...

Fodor Sándor tizenévesen járta meg a hadak útját, ám az, hogy a csíkszeredai Római Katolikus Főgimnáziumnak ez az eminens diákja miért kapaszkodott föl egy katonavonatra, hátán puskával, övére fűzött tele tölténytáskával s indult az elvesztett háború harcterei felé – bár kései élettrajzi regényeit ennek megfejtésére szánta –, ez valójában életének (immár mindenkorra) igazi titka marad.

Miután hazavergődött, élete elkövetkező évtizedei – valójában mindvégig – az Erdélybe rekedt magyar kultúra szellemi őrhelyein teltek. Humora, olykor anekdotába csomagolt életigenlő sorslátása sohasem hagyta cserben; szívós országjáró, az iskolák *Napsugár*-találkozóin ő a fehér szakállú varázsló, a körötte örvénylő gyermekhad kedvenc mókamestere.

A civil kurázsinnak a körénk dermedt nehéz esztendőkhöz sem volt híján, csak hogy az ő bátorsága nem az a kérkedő, magamutogató fajta volt, hanem ama „bensőből” vezérlő készítés, mely őt vasárnaponként s ünnepeink alkalmából a Szent Mihály-templom karzatára, a templom kórusába szólította, bár tudván tudta, hogy ezért igen neheztel a ködös tekintetű hatalom.

Ha olykor úgy fordult, hogy méltánytalanság érte, ezt ugyan számon tartotta, de végül legyintett, s azzal a fodoruras megbocsátó malíciával nézett el „a helyzet” fölött.

Miután megismerkedhettem vele – talán fél évszázad telt el azóta –, sokáig megfelfejthetetlen volt számomra: ennek a kedves arcú szelíd medveembernek honnan a benső békéje; magabiztos nyugalmanak titka mi lehet? Mikor erről faggatni próbáltam, fejét fölszegte, s azt mondta: „Ez hit kérdése. A hit pedig kegyelmi állapot, s nekem ez megadatott.” Hinni, bízni Istenben, emberben s abban, hogy létezésünk nem csupán okkal való, de talán mozdul is valami üdv és rendeltetés felé... Ebben hitt ő elszántan, rendületlenül.

Igazán fölszabadultnak, gondtalannak közös kirándulásaink alkalmával láthattam a Gonosz törpe, a Boldog óriás, a Típetupa „élőhelyein”, amint félrebillent arccal pisztrángos patak zsörtölésére figyel, magas hegy lankáján áfonyát szemel, s a bükkös-gyertyános erdő gombát dajkáló avarján vigyázva lép.

- Benő Attila költővel, nyelvészszel beszélget Jakab Villó Hanga
- Király László: Lépcsők
- Sigmond István: Molekulák 25.
- Kovács Bea: Őszinte főhajtás
- Karácsonyi Zsolt: Színház és diktatúra
- Szócs István: A csodálatos elődök
- A NAGY KILOMETRIK

**OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!**

Kedves Olvasóink! Kérjük, támogassák adójuk 2%-val a **HELIKON** folyóiratot.
ASOCIAȚIA CULTURALĂ HELIKON COD FISCAL: 5561950
CONT BANCAR: RO43RNCB0106026589510001 BANCA: BCR CLUJ
Köszönjük!

Beszélgetés Benő Attila költővel, nyelvésszel „Valami ellenáll bennünk a felejtésnek”

– Melyik köteted forgatod a legszívesebben, vagy ha egyet választhatnál, hogy ajánld, melyik lenne az (lehet, hogy nem is esik egybe a kettő)?

– Természetesen a legutóbbi, *A kórus és a kutyák* a legkedvesebb, mert időben is közelebb áll hozzám, de azért is, mert a kötet anyaga hosszabb ideig érlelődött, és talán a versek még letisztultabbak, még inkább önmagukra vetkőztek. Ezt ajánlom az olvasóknak, de azért is, mert visszafele haladva jobban megértjük a dolgokat, a kezdeteket. Időben visszafele kellene olvasni a versesköteteket. Tehát ha az olvasó idejéből csak egyre futja, akkor ezt kellene kezébe vennie. Lehet, hogy ebben a kötetben, mint egy kínai dobozban, a korábbiak is benne foglaltatnak az utalások vagy a motívumok szintjén, de azt hiszem, ezt megítélni nem az én dolgom.

– A Csonkalkitka megjelenése óta tizenhét év telt el. Van elemző, aki azt mondja a most megjelent, *A kórus és a kutyák* című kötetéről, hogy költészeted kiemelkedő vonásai már írói pályád elején megmutatkoztak, ezek összegződnek az új kötetben is. Demeter Zsuzsa a harmadik, Egy nap és a többi kötetéről írva azzal indít, hogy számba veszi a könyvben megjelenő visszatérő elemeket. Hogy érzed, mi az, ami *A kórus és a kutyák*ban újdonságot jelent nyelvtanilag, stílusában, struktúrájában?

– Megítélésem szerint lehet, hogy a kötet versei valamivel több formajátékot, több hangulat- és perspektíva-váltást tartalmaznak, de valószínűleg nem ez a legfontosabb, hanem inkább a minőségi különbség, különösen az első két kötethez viszonyítva, amint ezt ismerőseim és „szakértőim” jelezték. Ez valószínűleg annak is következménye, hogy az idő múlásával az ember egy-

re igényesebb lesz, nemcsak másokkal, de önmagával szemben is, és már nem igényel nagy erőfeszítést számára lemondani arról a szövegről, amely nem méltó közlésre vagy kötetben való megjelenésre. Ma már a jó vers a költők részéről bizonyos fokú lelki-szellemi érettséget is feltételez.

– Király László a kötetből a (hívatlan vendég) című verset emeli ki, és Kányádi Sándor egyik verséhez hasonlítja. Érvényesnek tartod ezt az összehasonlítást vagy inkább más olyan szerzőt neveznél meg, akit közel érzel magadhoz, akit szívesen olvasol, és hatott rád?

– Minden hasonlításnak van valami alapja az olvasó szempontjából, lévén, hogy az emberi megértés úgy működik, hogy minden új információt és élményt a korábbiakhoz kapcsolva értelmezünk, és így minden hasonlítás természetes, még ha esetleg nagyon szubjektívnek tűnne is. Egyébként Király László a hasonlóságot a vers egyetlen motívuma kapcsán említette: a rejtelmes személy kapcsán, aki szükségszerűen eljön egyszer, és aki ebben a versben a hívatlan vendég, Kányádinál pedig valaki, aki jár a fák hegyén. Gondolom, az irodalomban és a művészetben bizonyos fokú hasonlóságok elkerülhetetlenek, hiszen az alkotók is emberek, és emberként más emberekhez hasonló élményeik, tapasztalataik lehetnek a létezés értelméről és abszurditásáról, vagy akár a kettő egyidejűségéről. A lényeg, hogy a hasonló alkotások különbözzenek is, azaz ne legyen egyik a másiknak valamiféle másolata. Máskülönben a hasonlítást megtisztelőnek tekintem, és a versnek az a legnagyobb kitüntetés, ha egy másik költő is értékeli.

A kérdésed második felére válaszolva, azt mondhatom, hogy nem annyira kedvenc költőim vannak, hanem inkább kedvenc verseim. A magyar köl-

tők között nem találtam olyant, akiről elmondhatom, hogy minden versét szeretem. Babits Mihály fiatalkori verseit például nem szeretem különösebben, de a *Jónás könyve*, a *Jónás imája* vagy a *Balázsolás* olyan versek, amelyeket szívesen olvasok újra, mert nem tudom, mit csodáljak bennük, a formai virtuozitást, a képek találó erejét vagy a megrendítő, már-már kegyetlen őszinteséget. Vagy olvasom Illyés Gyula háromkötetes versgyűjteményét, és a nem tetsző versek mellett találok jó néhány olyan verset, amelyeknek előkelő helyük lehetne a magyar költészetben, bár nem nagyon ismertek, legalábbis nálunkfele, mert mintha Illyés Gyula nem lenne annyira divatos mostanában. De olvassuk csak el az *Idők* című versének első két szakaszát, amely éppen 1956-ban jelent meg kötetben: „Megtelik folyékony idővel / s kiürül újra, / telik-ürül a szív, akár a / hal kopolyója. // Szűrve e semmi híg időt, így / úszunk előre, / halai vagyunk – semmi mód ki- / jutni belőle.” Mi jut eszedbe e verskezdetről? Pilinszky? Babits? Weöres Sándor? Márai Sándor? A jó versek és szövegek, mint tudjuk, valamiféle rejtett és láthatatlan szálakkal kapcsolódnak egymáshoz. Egymás édes- vagy mostohatestvérei.

– Talán itt lehetne megemlíteni a keleti kultúra hatását, amely leginkább a haikuformában mutatkozik meg. A versek tartalmában is kíváncsi éreztetni a japán kultúra szellemét? Milyen viszony fűz ehhez a kultúrához?

– A haiku némileg idegen az európai kultúrában, még akkor is, ha az utóbbi időben egyre többen írnak ebben a műfajban. Idegenszerűségét abban látom, hogy az európai költészeti hagyomány sokkal explicitebb, kifejtettebb, közvetlenebb. Ez abból látszik, hogy számos haiku a magyar olvasónak inkább kidolgozandó, „rendesen” megírandó versötletnek tűnik. A haiku formai utánzása felszínes dolog, ha nincs mögötte az a gondolati töménység, amely a zen filozófiából gyökerező japán haikukban mindig ott van. A haiku tömörsége kap-

BENŐ ATTILA

1968-ban született Marosvásárhelyen. 1987-ben érettségizett ugyanott. 1995-ben fejezte be egyetemi tanulmányait a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarán, magyar–angol szakon. 2000-ben szerzett doktori címet a kolozsvári egyetemen. 1996-tól oktató a BBTE Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszékén. 2001-től a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet ügyvezetője. Legutóbbi verseskötete: *A kórus és a kutyák* (Erdélyi Híradó, Kolozsvár, 2011).

csolatban van a zen filozófia tanítási módszerével: a mesternek nem kell semmit megmagyaráznia a tanítványnak közvetlenül, csak segíteni kell, hogy előbbre jusson a saját útján és a megértések útján. A zen mester szótlannul tanít, a csillagos égre mutatva, és a jó tanítványok értenek belőle, mert bennük is már fénylenek a megőrzött és csendben megtisztult élmények. Ez a végsőig való visszafogottság, a rejtőzködésben való sejtető megmutatkozás a hagyományos haiku világához hozzátartozik. Ehhez képest a mi kultúránkban minden túlmagyarázotttnak tűnik, még az olyan jó művekben való megnyilatkozás is, amelyek egyáltalán nem didaktikusak. Nos, ezért tűnnek a haikuk néha túl tömörnek, befejezetlennek vagy vázaltszerűnek. A magyar haiku szükségszerűen más, mint a japán, mert kelet-európai világban fogant, más kulturális reflexek között. És ez a másság akár erény is lehet. Azt tartom jó haikunak, amely annyira tömény, hogy tizenhét szótagba zártan is teljes. A hiányérzetnek nyoma sincs a jó haiku utáni csendben. Az elmúlt évek haikutermből ilyeneket igyekeztem beválogatni a kötetbe. Máskülönben a japán és általában a keleti költészetben azt csodálom, hogy többet mernek a csendre és az olvasóra bízni. Szavakkal bekerítik a csendet. A csend mindig életképes.

– Visszakanyarodva a (hívatlan vendég)-hez, miért fontos számodra, hogy eljöjjön ez a hívatlan vendég, aki akkor érkezik, amikor a meghívottak elszéledtek, és aki elől félelmeidet a sültés tál alá rejtet? Ki ő számodra?

– Amikor ezt a verset írtam, a hívatlan vendég számomra a halált jelentette, amely hívatlanul és mindig rosszkor jön, és az addigi életünkben igen sok befejezetlen és félbe hagyott dolgot talál. De hát tudjuk, a verseknek nemcsak egy értelme van, és még a szerzői szándék sem abszolút igazság. Ha valaki számára ebben a versben a hívatlan vendég egy zsarnoki rendszer képviselőjét jelenti vagy Isten váratlan látogatását, aki „váratlanul átölel”, akkor ez az értelmezés is helytálló. Nem hiszek az értelmezések diktatúrájában, de annál inkább az olvasó szabadságában, aki elkerülhetetlenül a saját világából, jó és rossz tapasztalataiból olvassa a szépirodalmi alkotásokat. A zárójeles verscímek is ezt a szabadságot jelzik. Azt, hogy a szerzői címadás is esetleges, relatív: lehetne akár jobb címet is adni a versnek, és nemcsak „arról szól”, amit a cím sugall.

– Ha nem is expliciten, de különböző istenarcok tűnnek fel verseidben. Talán a legerősebb verskezdet a (Wurmbrand)-é:

„Isten / bottladozó / árnyéka / a / cel-lák / között”. Ott van Isten a versek mögött vagy csak az árnyéka, a rákérdezés, ahogyan a (hívatlan vendég) utolsó sorában: „és elegáns szótlansággal / elkísér a házam kapujáig / és tovább, // ha volna még tovább...”

– Ady jól tudta és világosan megfogalmazta ezt a kérdéskört: „Isten van valamiképpen / Minden Gondolatnak alján”. A kérdéseink akarva-akaratlanul a végső (és első!) kérdéshez sodornak: van-e Isten vagy nincs? Azért első ez a kérdés, mert ez befolyásolja az összes többi kérdésre adott válaszunkat. Aki számára van, a napnál világosabban van. És a fény mindenhova beszűrermlik. Egyébként maga a transzcendencia gondolatvilága kész költészet, és a költészet valamennyire transzcendencia is: az itt és most, az evilági bizonyos mértékű meghaladása.

– Az emlékezésről vagy inkább a negatív emlékezésről, a felejtésről való gondolkodás különböző képi formákban jelenik meg, íródik a versekbe, „Emlékdarabok össze nem álló képe[i]”: „a jelen a múltat másolja”, „Áll a fa emléktelen”. Az emlékezés tárgyai is felkutathatók: a (belső) zsebben rejlő kacatok (tárgyak szerelme), összehajtogatott távlat, „ami tőled folyton eláramlott”, vagy a bőröndben a „száraz homok, / kövületek, száraz érmék, / fényszilánkok, hűlt kéznyomok”. Ezek mintha ellenállnának a felejtésnek, a múltat magukban hordozó tárgyakká válnak. Olyasfajta traumatikus emlékezésről volna szó, amiről Freud azt mondja: felejtve emlékezés?

– Nemrég olvastam, hogy az emlékezet kutatói kezdik úgy látni, hogy felejtés nem létezik abban az értelemben, hogy valami teljesen kitörölődne belőlünk, ami információként vagy élményként egyszer bennünk volt. Amiről azt mondjuk, hogy elfelejtettük, az tulajdonképpen nem párolgott el nyomtalanul, csak esetleg nem vagyunk képesek felidézni. Ami majdnem ugyanaz, de mégsem. Valami halvány nyomok megmaradnak. Ezeknek a maradandó nyomoknak a létezését azzal bizonyították, hogy az évekkel korábban megtanult és „elfelejtett” enciklopédikus anyagot könnyebben el-sajátították azok, akik korábban már ismerték az adott információhalmazt, mint akik először találkoztak az adott ismeretanyaggal. Ezek szerint minden megőrződik bennünk valamiként, amit születésünktől kezdve átélünk, az örömeinktől a csalódásainkig. Nem költői ez a gondolat? Valóban, valami ellenáll bennünk a felejtésnek.

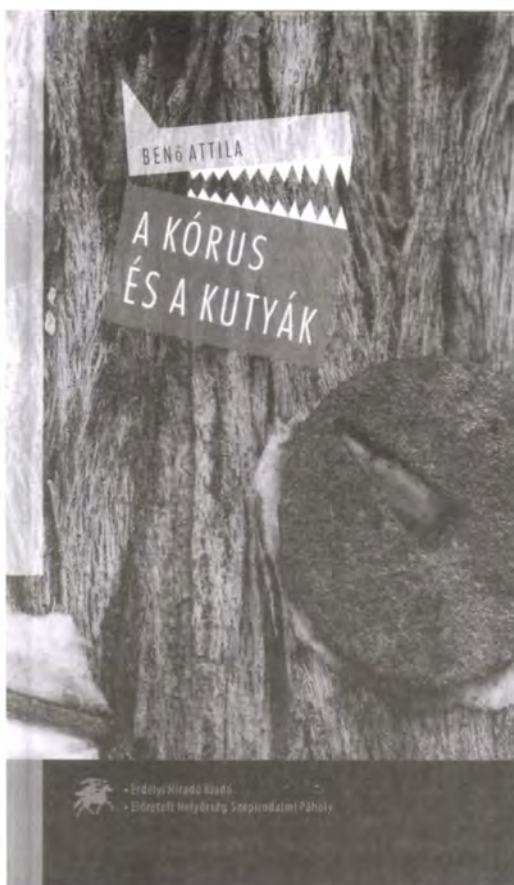
– A kötetegészben számomra meglepő volt a (tört ablakon át) című vers: kötet-idegen, mondhatnánk. Egy teljesen új perspektívát emel be: „a nem kívántak, a könnyedén nemlétre ítélték”-ét; felfüggesztődik a kötet nagy részében uralkodó egyszám első személyű beszélői hang, és a megszólítás, a vers beszélője nem határozható meg. A vers folyamán számos sorstörténés áramlik a különböző szavak vonzataiként. El tudod képzelni a verset az utolsó sor nélkül („Ma ez lesz a negyvenedik abortusz”), vagy ez az összegzés, sűrűségi pont, ami felé az egész vers tart?

– Amint korábban jeleztem, több perspektíva-váltás is érvényesül a kötetben. Vannak olyan haikuk is, ahol nem világos, hogy hol is áll a szerző, hol van az ego centruma, honnan nézi a jelenségeket. Egyébként az említett versben, a (tört ablakon át) címűben, éppen az utolsó sor után derül ki, hogy miről is szól vers, és kik a „nem kívántak, a könnyedén nemlétre ítélték”. De ez csak újraolvasva tűnik fel.

– Ha magadnak kellene feltenned egy olyan kérdést, amelynek a megválaszolása rettentően nagy nehézséget jelentene, mi lenne az a kérdés?

– Miért nem szánsz több időt arra, ami valóban fontos, ami tényleg maradandó és értékteremtő lehet, például az írásnak? (Ez nemcsak nehéz kérdés számomra, hanem kényelmetlen is, mert a kérdés rejtett módon felszólító jellegű, és teljesen elutasítani nem lehet, a kifogások és helytálló magyarázatok pedig semmit sem segítenek.)

JAKAB VILLÓ HANGA

KIRÁLY LÁSZLÓ

Lépcsők

A jól megszervezett spontaneitásban hiszek. Benő Attila pontosan azt a verset olvasta fel itt nekünk, amellyel kezdeni akartam a mondandómat: ez lenne a kályha, amitől el lehet indulni. Így hangzanak a *(hívatlan vendég)* című költemény utolsó sorai: „rám talál,/ fölényesen végigmér,/ és elegáns szótlanúsággal elkísér a házam kapujáig,/ és tovább,/ ha volna még tovább...” Hogy ki is ez a hívatlan vendég, az olvasónak kell eldöntenie, hiszen a költészet két ember dolga, és ebben nagyon is hasonlít a szerelemhez. A vers egyik felét a költő megírja, de a másik fele az olvasóban fog felbújni, így azt is nyugodtan kijelenthetjük, hogy ahány olvasó, annyi hívatlan vendég, mindig a személyes élmények, gondolatok, a magántörténetek határozzák meg. Minden olvasóban – vagy azt is mondhatnám: nemzedékben – rejlenek félelmek, amelyekről nem akarnak ugyan tudomást venni, mégis ott vannak. Az én nemzedékem számára teljesen világos, hogy ki volt a hívatlan vendég, aki olykor elkísért a házunk kapujáig – vagy tovább –, de ez a bizonyos hívatlan vendég nem minden esetben jelenik meg hús-vér alakban. Kányádi Sándor *Valaki jár a fák hegyén* című verse jut eszembe – a költő bűvöli az olvasót, egy varázslatba vonja be, hogy végig gondolhassa az életéből azokat a helyzeteket, amikor a hívatlan vendég megjelent. Ez a vers kétségtelenül a kötet egyik erőssége, bevon a játékba, a szemlélődésbe, léthelyzetbe, amelyben kénytelenek vagyunk belátni, hogy az életünk olykor fenyegetett helyzetbe kerül. Ez a vers ugyanakkor előre is mutat, úgy gondolom, hogy Benő Attila következő könyvében fogja maga után hívni társait.

A szerző jó szerkesztő, a kötet pontos szerkezete is azt sugallja: építkező költővel van dolgunk. Ez a könyv egy lépcsősor egyik foka, egy részlet, amelyet ha szerencséje van,

ideje és ereje engedi, akkor egy életműben tud majd kiteljesíteni. Az évek során többször megjósolták már, hogy a személyes, meleg emberi szóval előadott költészet idejét múlta. Többen azt is tudni vélték, hogy az eddigi költészet meghalt, csupán a nyelv lehetőségeit kihasználó költészet lehet érvényes, csak a mesterségbeli dolgok számítanak már. Én ebben nem hiszek. Öt-tízévenként felroppennek ilyen elméletek, aztán hamar le is csengnek, a költészet viszont megmarad, sőt olvassák is. Ha belegondolunk, hogy a régi nagyok műveit hány ember olvasta a maguk korában, a mai költőknek egyáltalán nem szabad kétségbe esni az olvasók ritkulása miatt.

Ez a könyv egészében igazolja azt, hogy a szerző bízik a szavak erejében, mint én, ezért is szimpatikus nekem. És bár fából vaskarikának tartom versekről prózában értekezni, annyit azért érdemes elmondani, hogy Benő Attila hozzáállása jó: nem mond le arról a csodáról, hogy a vele szemben ülő olvasó megérti az üzenetet, amit közvetíteni akart. Nem hiszek abban a művészetben, ami rossz üzenetet akar átadni az olvasónak. Benő Attila könyve engem igazol, és ilyen értelemben hibátlan.

Anno azt találtam ki, hogy a jó verseskötet kicsi: belefér a zakó zsebébe, és egy Kolozsvár–Marosvásárhely közötti vonatút alatt el tudjuk olvasni. Ha a viszszaúton is kedvünk van kinyitni a könyvet és újra belelapozni, akkor már jó verseskötettel van dolgunk. Mint mondtam, Benő Attila mostani kötete egy építkező művész lépcsőn való felfelé lépkedésének egyik mozzanata. Aki elolvassa, érezheti, hogy nagyjából mekkora utat tett meg eddig, de azt is, hogy ennek az útnak nincs vége.

Elhangzott 2012. február 18-án Kolozsvárott, Benő Attila A kórus és a kutyák című verseskötetének bemutatóján.

BENŐ ATTILA

(levetett árnyak)

*Ha egyszer hazaérsz,
Megtérsz majd önmagadhoz.
Rég levetett árnyaidhoz
váratlan közel hajolsz.*

*Lehet, hogy minden rég széthullt,
miben csak volt részed,
de a kép-foszlányok róluk
tebenned egészek.*

*Hontalan és lézengő,
ki magára nem talált,
és aki súg a lelkében,
hízelgő, csali barát.*

*Míg átlépi a benne
növekvő küszöböt,
torztükrök kísérik,
ember alakú ütközők.*

(dél)

*Életútjának
feléhez ért már a nap.
Közel a lejtő.*

*

*Holnap fölkel egy
másik nap. Homokszemcsék
újra fényt isznak.*

*

*Kimért sivatag.
Hogyha szavad elapad,
szél se éledez.*

*

*Becsukod szemed:
két nap izzik idebent
a szemhéj alatt.*

*

*Nőnek, kúsznak a
gyökerek a magasból.
Lent rügy fakadna.*

*

*Hetedhét határ.
Szárnyait bontja szemed.
Nyugtot nem talál.*

*

*Elsimult nyomok.
Harsány karaván útját
homok nem őrzi.*

HERTZA MIKOLA

Rövid találkozás egy idegennel

A ballonkabátos átható tekintettel rám nézett:

– Ön az, aki olyan okos, hogy mindenre tud megszívlelendő jó tanácsot adni, aki meg tudja élni tisztán a boldogságot, példaképe baráti társaságának, ami a felhőtlen családi életet, a példás, szeretetteljes viselkedést illeti, és aki minden gyerekkori vágyát teljesítette?

– Nem – válaszoltam őszintén.

És egy kicsit elszégyelltem magamat.

Ideiglenes repülési tilalom

Ideiglenes repülési tilalom lépett életbe a 74B-02 típusú őrangyalok esetében. Különösebb aggodalomra nincs ok, ez a standard eljárás komoly incidensek után. A Szervezőség egyenes fennhatósága alá tartozó Technikai Osztálynak ellenőriznie kell, hogy gyártási hiba vagy csak egyszerű mulasztás okozta a katasztrófát. A jelentés lezárásáig nincs repülés.

Az előre megírt életterv szerint Birtalan Bíró Lehel huszonhat éves cukrárszegédnek pénteken tizenegy óra huszonegy perc nyolc másodperckor, amint kilép a hátsó ajtón, kezében egy tálca frissen készült, illatozó habos rolóval, meg kellett volna pilantania Altató Ilonkát, életének párját, születendő gyermekeinek anyját, aki még a cukrármester gyászjelentőjében is meg lesz majd említve, egyrészt mint „boldog házassága 34. évében”, másrészt mint „bánatos felesége”.

Ehelyett, amikor Altató Ilonka pénteken tizenegy óra huszonegy perc nyolc másodperckor elhaladt a cukrászda hátsó ajtaja előtt, a pénzügy felé igyekezve egy félig hibásan kitöltött F102-es nyomtatvánnyal, Birtalan Bíró Lehel valóban ott állt az ajtóban, de karjában nem volt egy tálca habos roló, sőt, semmi sem volt a karjában. Ehelyett a bal kezén levő kisujja mélyen beledugva a jobb orrlukába, a jobb kezének mutató és középső ujjá közt pedig ott füstölgött egy félig már elszívott cigaretta. Altató Ilonkáról meg tudott dolog, hogy utálja a bagószagot, utálja a cigarettázó, szenvedélybeteg embereket. Az orrpiszkálást sem bátorítja, kifejezetten gusztustalannak találja, habár – most őszintén! – néha még ő is használja higiéniai célból. De a cigarettá-

zásra elmondása szerint allergiás, habár orvosilag természetesen nem ez a helyes kifejezés.

Azon a pénteken viszont nem mondott semmit, elkapta tekintetét és ment tovább a pénzügyre.

A hetvennégybénulakettesek mind visszarepültek a Hálóba, csendesen mulatták az időt, kártyáztak, olvastak, volt, aki kihasználta ezt a pihenő időt egy kis friss levegős sétára. Nem idegeskedtek, viszonylag gyakori az ilyen repülési tilalom, rég szolgálatba állított típusról van szó, elég kevés a valószínűsége, hogy durva séríthet fel fedezzenek az esetükben.

A kudarcot vallott 74B-02 típusú őrangyal egy hatalmas, fehérre mázolt falú, hangárszerű helyiségben feküdt a fémasztalon. Szeme csukva, szárnyai begyűrve teste alá. A kisegítő személyzet csendesen tett-vett körülötte, várakoztak a Technikai Osztály illetékeseire.

Az egyikük éppen a fekvő páciens felső gombjához nyúlt, hogy megkönnyítse a légzését, amikor az őrangyal szeme hirtelen kipattant, és huncut mosoly villant a száján:

– Nem is találtak volna! – suttogta. És sokat sejtetően kacsintott egyet, mielőtt behunyta volna szemét.

Az, akinek mondta, jobbnak látta nem jelenteni ezt a jelene-tet. Neki is vannak haverjai a hetvennégybéseknél. Meg ami igaz, igaz, ez az Altató Ilonka elég nyávogó, egoista buta kis liba, többek közt.

A Terv Osztályon majd megint ki kell dolgozni, mit írjon majd Birtalan Bíró Lehel gyászjelentőjében. Biztosan vesznek egy már kész, sikeresen lezárt dossziét, és kifénymásolnak belőle valamit, tudjuk mi, hogy mennek az ilyesmik.

Szakszervezet

Az újonnan megválasztott elnök azt mondta a keselyűnek:

– Ethon, lépjél be te is.

A keselyű nem nagyon akart.

– Mit nyerek én az ügyből? – kérdezte.

– Mit akarsz nyerni? – kérdezte az elnök. Olyan arcot vágott, mint aki mindent el tud intézni.

A keselyű kiöntötte a lelkét, mivel az új elnök vágta ezt a mindent-el-tudna-intézeni arcot. Másképp a keselyű sem hülye. Nem ma szállt le a falvédőről. Vagy a sziklaszirtről. De jólesett, hogy panaszkodhat valakinek. Ha már ő kérdezte, hallgassa.

A szakszervezeti elnök elment a nagyfőnökhöz. A nagyfőnök nem szorította, ha a szakszervezeti elnök kér

valamit. De ez a kérdés nem volt olyan különleges, végül is nem nagy ügy. És így legalább megszabadul egy időre az új elnöktől, aki még ilyen aktív, telve van tenni akarással.

Meg a szakszervezeti elnök – aki született szakszervezeti elnök – finoman meg is zsarolta. Diszkrétan, hogy csak ketten értsék és ne legyen cirkusz belőle:

– Végül is a keselyű gondját is az okozta, hogy az Ön fia közbelépett. Azóta nincs neki munkája. Pedig tenni kellett volna valamit, akkor rögtön. De hát az Ön fia, tetszik tudni, hogy van ez...

Tényleg, hogy van az az izomagyú Héraklész? – jutott eszébe a nagyfőnöknek rég nem látott fia.

Ezért bólintott rá a nagyfőnök az új szakszervezeti elnök kérésére.

– De az új embert te választod ki! – háritotta el magáról a felelősséget.

A szakszervezeti elnök ügyes, talpraesett ember. Született szakszervezeti elnök: tudja, hogyan kell a kecskét jóllakatni megmaradó káposztából. Hamar kiválasztotta ő az új embert a keselyűnek.

Azóta a keselyű belépett és boldog. Nem a belépéstől, hanem mert újból van munkája.

És az új embernek – aki persze régi, csak új feladatot is kapott – Sziszüphosznak is szinte mindegy. Csak annyiban változott a munkaköre, hogy amint felér a hegyre, még mielőtt kiszabadulna kezéből a többtonnás szikladarab, ott várja a keselyű és szépen kitepi a máját. Mire rohanva leér a hegy aljába, nekigyürkőzni megint a felfelé görgetendő szikladarabnak, vissza is nő a mája.

Beiratkozni a harminchetes irodában lehet, a másodikon. Keressék Zitát, nála vannak a nyomtatványok.

Lépj be te is, megéri.

Csendes polcon

Én nem szeretem, ha ordítanak velem.

Sőt, ha már megemeli valaki a hangját, én teljesen lebénulok. Hang nem jön ki többé belőlem. Csak vagyok, némán. Elmesélhetném, hogy ez mitől van, de nem lényeg.

Mintha bakancsos katonák menetelnének át rajtam – díszlépésben, fegyelmezetten – amikor rám reccsen valaki. És már nem is értem, hogy mit mond. Többet érne, ha finoman, gyöngéden mondaná, de neki bizonyára így jó. Ordítva. Nyálat fröcskölvén rám.

És elnémulok, mindig, kivétel nélkül.

>>>>> folytatás a 6. oldalon

>>>>> folytatás az 5. oldalról

Igaz, most már nem ordítanak velem. Mert egyszer valaki, aki ordított és én szokás szerint elnémultam, intézkedett. Először csak döbbsen nézett, hogy nem értem, amit mond? Süketnémává tesz engem a kiabálás. Elkezdett rázni, megpróbált újból ordítani, valami ilyesmit, hogy „ébredj”, vagy „egy-kettő-három”, de én semmit sem hallottam belőle. Csüngtem szótlanul. Hátralékött valakinek a háta mögötti sorból.

Azóta itt ülök a polcon, egy felbontatlan doboz kilencvenperces kelet-német audiokazetta és egy Rába teherautó alig használt karburátorának társaságában – ez a raktár felesleges tárgyak részlege –, valaki pedig megbélyegzett egy átlátszó szigetelőszalaggal rám ragasztott ákombákom felirattal: „Elromlott megafon”.

Szabad vágyak szárnyain

Rég történt, mégis, mintha csak tegnap lett volna.

Nagyon furcsán nézhettem Feróra, mert a beállt csendet szükségesnek látta egy ismétléssel megszakítani:

– Igen, amikor elrepültem az iskolaudvar felett. Akkor láttam.

Én meg mint javíthatatlan hitetlen, hangot is adtam kételyeimnek. Igaz, ha volna igazság a világon, akkor engem úgy hívnának, hogy Tamás Tamás, apja neve Tamás, anyja lánykori neve Tamás. Tamások vérfertőző Tamása.

Meg is sértődött egy kicsit. Láttam. Kesernyésen húzta el a szája szélét. Kezével idegesen bontotta a rövidnadrágja szárából kiszabadult cérnaszálát.

– Na jó, akkor holnap gyere velem. Majd együtt repülünk.

Másnap ott álltunk az irodaház lapos tetején, a betonszegély tetején, alattunk nyolcemeletnyi szmog gomolygott. Bevallom, szédültem és iszonyatosan be voltam tojva. De valamennyire bátorított Feró rezzenéstelen, nyugodt arca.

– Te indulsz elsőnek? – kérdeztem remegő hangon.

– Mehetünk egyszerre is. – válaszolta, felnézve az égre. – Csak arra vigyázz, hogy ne repülj túl közel a naptól felhevült üvegfalakhoz.

– Hogy ne olvadjanak meg szárnyaim? – hebegtem.

Döbbsen nézett rám.

– Azért, mert a melegtől megzörejesedik a dobozott szirén ének. – Láttam, hogy szörnyű gyanú ébred

arcán. – Egyáltalán, te hoztad a kellékeket?

– Miféle kellékeket?

Hangos röffeléssel szakadt ki belőle a röhögés. Egy ideig szóhoz sem jutott, a toronyépület tetején imbolyogva csapkodta a térdeit.

– Te azt hitted... azt hitted, hogy kalimpálni fogunk? Csapkodunk a kezeinkkel? Mi?! Azt hitted?

Durcásan összeszorítottam a számamat.

– Ne röhögj...

– Nem hoztad a gyufás skatulyába kifogott szirén éneket? A két hónapig szárított tintahal bal hátsó uszonyát? Orrod alá nem kentél fehér színű parfümöt? – megemelte kiengedett ingem szélét. – Fogadni merek, hogy a mellkasodra sem kötöttél olyan sálát, amelyet a valaha volt legjobb táncpartnered viselt őszi ónos esőben!

Hát nem.

Már a vasajtó kilincsén volt a keze, amikor megtorpant.

– Tudod mit? Menjél te a lépcsőkön, majd lent találkozunk.

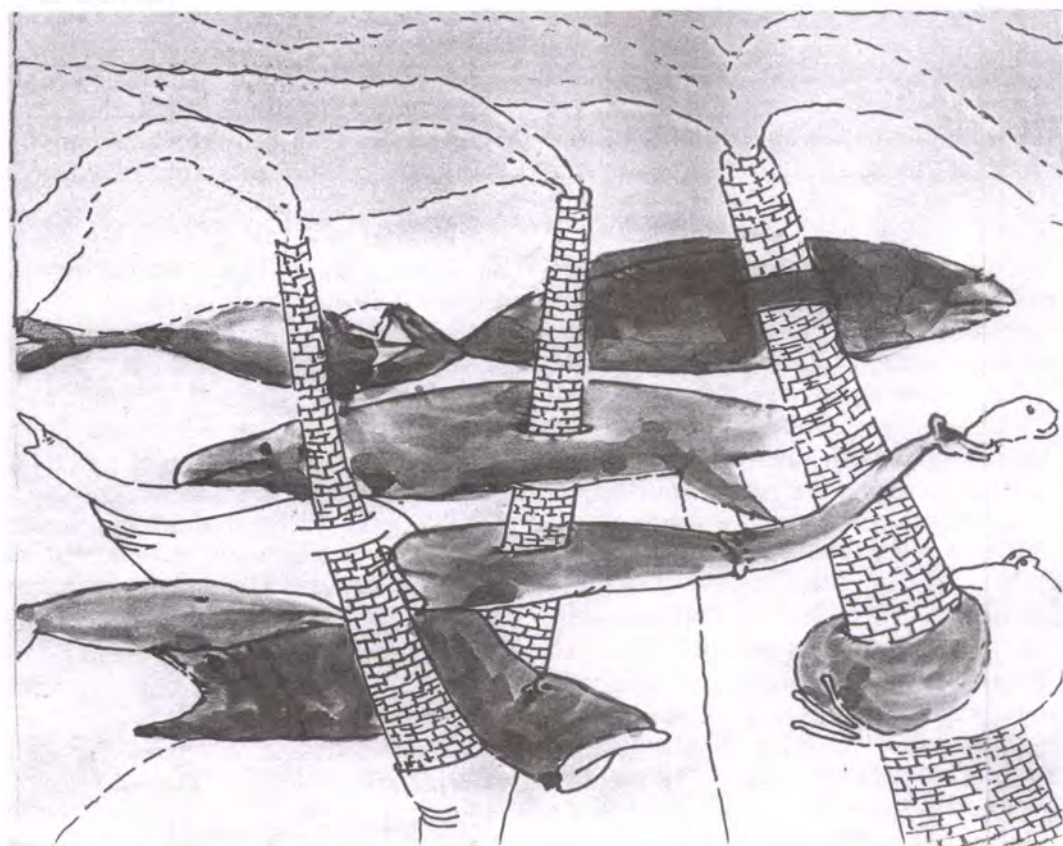
A becsukódó ajtó résén visszapillantva még láttam, amint fellép a betonszegélyre.

Még fél perc az élet

Most jelentenék be – ha még volna rá idő –, hogy fél perc múlva a Föld nevű bolygón, amely sajnos, amellet, hogy az egyetlen általunk ismert „élő” égitest, egyben a mi lakóhelyünk is – megszűnik minden létezni.

Nemcsak rajta, ő maga is.

A Nap ugyanis – milyen kár, hogy most nincs időnk tudományosan elmagyarázni, elég komplex kémiai folyamat – fel fog robbanni, három másod-

Bodor Anikó grafikája

Hamar átvette a vidámság helyét a csalódás. Legyintve leugrott a magas betonszegélyről. A tetőre.

– Gyere. Ezúttal elmarad a repülés. Máskor készülj fel rendesen.

Elkeseredetten bandukoltam a nyomában, a tetőről levezető vasajtó felé. Cipőtálpamon átsütött a kátrány és a szégyen melege. Tulajdonképpen az időpont sem volt ideális, mielőtt kijöttünk volna, éppen az irodavezetővel szaladtunk össze, aki mondta, hogy ebédszünet után szeretné az asztalán látni a második negyedév végleges adatait. Amint eszembe jutott, akaratlanul is megigazítottam nyakkendőm csokrát, begombolva hófehér ingem legfelső gombját.

perc múlva örült villanásába nyelve létünk inkubátorát is.

Kár azokért az állandóan halogatott tervekért – majd holnap, majd hétfőtől –, kár volt előre törleszteni a harmincéves hitelt, kár volt azon a semmiségen halálosan összeveszni, és kár a meg nem született gyerekeinkért (gyászolni késő).

Persze, könnyű így utólag okosnak lenni.

Fél perc nem sok, de értelmesen is el lehet tölteni, még lett volna idő egy utolsó fohászra – Veress Kató néni a rózsafüzért morzsolta (mint mindig) –, például.

De te ezt is olvasással töltötted, balf.

SIGMOND ISTVÁN

Molekulák 25.

Egy léleknyi távolság

Ott lebegett a lélek ég és föld között, a várakozóknak kijelölt térben, ahonnan látni lehetett a föld legfelső csücskét és az ég egyik színarany szögletét, s ekképpen fordult Istenhez: Uram, én erősen csalatkoztam tebened! Évszázadok óta arra várakozom, hogy testet kapjak ismét, s te ki tudja, mivel töltöd az időt, talán gondtalanul fütyürészel odafönt, hogy milyen dallamot fütyürészel, elképzelni sem tudom, lehet, kedvedre van a teremtés, s a jókedvet azért találad ki, hogy te magad légy a kezdete, maga a derű, nem tudom, jaj, a tudatlanság rákfene, ködfátyol, bolyongás a tudat vaksötét útvesztőinek labirintusában. Abban biztos vagyok, Uram, hogy nem foglalkozol velem. Hogy tiszta lelkek kaphatnak újra testet, ez csak pletykaszinten lehet igaz, hiszen átesünk a bűnbocsáton mindannyian, feloldozást kaptunk bűneinkre, legalábbis ebben a tudatban váltunk meg a földi létől, s ez a tér, melynek néhány grammnyi részét én lettem hivatott betölteni, hermetikusan elzár a Mindenségtől, hasznavehetetlenebb vagyok, mint egy földi elefánt arculatán egy elképzelt mosoly. Uram, legalább engedj magadhoz, engedd, hogy a Mennyei Ígérek Földjének parányi lakója legyek egy ideig, akármit elvállalok, legyek egy darabka semmi a Mindenben, elfelejtett kötőszó a Miatyánk szövegében, legyek feleslegessé vált kellék egy mennyei színjátékban, elvállalom egy aprócska pont szerepét a stb.-ben, bármi leszek, csak ott legyek, Veled legyek, Veletek legyek, Uram. Vagy lehet, hogy vannak bűnök, melyekért nem jár feloldozás? Merthogy be kell vallanom: nincs olyan földi törvény, amit ne szegtem volna meg, tetteim sokféle, változatosak, örömezzet hatott át minden elkövetett bűnömért, a bűnök adtak értelmet az életemnek, a földi istenek egyike akartam lenni, és én magam lettem a Földek Istene, mindenki ajnározott, a bűnösök és a megalkuvó büntelenek egyaránt, de a megalkuvásban bűnösök bűnösebbek voltak az igazi bűnösöknél is, és már nem maradt senki sem, aki tisztának vallhatta volna magát, mert mindenki a bűn mocsarában fetrengett, s ezt nem mocsárnak érezték, hanem csak egyszerűen jelennek, s ez a je-

len a földi valóságban meggyökeresedett szentség jelene volt, malaszt, nem ígéret, nem üres szó, hanem Isten kegyelme, az általam osztogatott kegyelem. Kegyelem? Lehet ezt kegyelemnek nevezni? Joggal kérdezhetsz, de ezt sem kérdezed. Embert ettem, habzoltam, marcangoltam, és megtagadtalak Téged, sírokat gyaláztam és mámoros örömmel irtottam ki népeket, vallásokat gyaláztam és megkínóztam az elesetteket, sosem mardosott a bűntudat sem árulásért, sem csalásért, ármánykodásért vagy fajtalankodásért, elégettettem a legszebb asszonyokat, és behunyt szemmel hallgattam élvezetes sikolyukat, ahogy lángcsóvák zabálták élő húsukat, dobáltam kútba csecsemőket és a visítva őrvő népség szeme láttára keresztre feszítettem egy embert. És akkor most itt maradok végleg? Itt, a mihasznák végtelenjében, ahol test már nem vagyok, lélek meg alig?! Vissza akarok térni, Uram, vissza akarok térni, hogy jóvátégem emberhez méltatlan bűnemet. Zárdaszűzként szeretnék szolgálatot teljesíteni a Te dicsőségedre. És mindörökre. Minden időkre. Több emberöltőn át a végletekig, a legeslegutolsó földi napig. Ámen.

Orbán István grafikája

S lám, a könyörgés meghallgatásra talált. Az a két grammnyi lélek ismét testet kapott, a zárdaszűz-ötletet az Úr bizonyára nem találta célravezetőnek, mert az évszázadokon át várakozó lélek végre testet kapva, ott állt hóhéreként egy pallossal a kezében, a kivégzésekre előkészített fatönk mel-

lett. Fejében nem őriz gondolatokat, lelkében nincsenek sem árnyak, sem fények, magánzárka, amelyben semmi sincsen, nem fogékony a színekre, a hangokra, még nem vette észre, hogy zöld a fű és nem azonos értékű a macskanyávogás s a déli harangszó, nem tud sírni, nem tud nevetni, sosem látott napnyugtát, napfelkeltét, a simogatást, a csókot nem ismeri, egyszer rátette egy kutya fejére a kezét, de az megharapta. Azóta csak így van, egymaga. Sosem szomorú, sosem vidám, nem csüggedt és nincsenek tervei, van, mert lennie kell, mint túfokán a lyuk, vagy a gyomorvérzéses ember fekete széklete. Ösztönei gyűszűnyi méltóságot sem tartalmaznak, az imákat elfeledte, nem tagadta meg, csak elfeledte, mintha sosem léteztek volna. Lerészegedve, bukdácsolva, a felhabzsolt ételektől bőfögve lődörög az ágy felé, amelyet kijelölt számára a sors, hogy másnap újra ott álljon az emelvényen, a vérfoltos fatönk mellett, hogy az aznapra kijelölt fejek gyékénykosárba guruljanak a nyakakra zúduló pallosa nyomán.

Egy nap, útban az ágy felé, a lődörögésben meg-meg kellett állnia, alig látta a kanyargó utakat, szédelegve, rogyadozva s hányingerrel is küszködve egy épület falához támaszkodott egy ideig, aztán a nyitott ajtón beödögött a félsötétbe, hatalmas termet látott, díszben pompázó képeket a falakon, és padokat, ahogy egymás mögött sorakoztak az ajtótól a végtelen felé, majd az égig érő mennyezetet figyelte, amikor megszólalt a pap:

– Mi járatban, fiam?

– Megint én vagyok Isten – mondta a hóhér. – A Föld Istene.

– Még nem vagy az – mondta a pap –, de nagyon közel vagy hozzá.

Egy léleknyi távolság az egész, egymilliárd év alatt ki kell találnod, hogy miből lett az egysejtű, fiam. – Ezzel karon fogta a lődörögő hóhért, lement vele a kriptába vezető lépcsőfokokon, leültette az egymáson elhelyezett koporsók mellé a földre, néhány pillanatig azon gondolkodott, hogy vessen-e keresztet vagy sem, aztán úgy döntött, hogy most nem szabad keresztet vetnie, kiment, feltette a vaspántokat a masszív tölgyfa ajtóra, és bezárta a lakatokat sorban. Aztán ott állt a templom bejárata előtt, nézte a járókelőket, egyesek jobbról balra haladtak, mások balról jobbra, mindenki sietett valahova. A pap várta, hogy történjen valami, de nem történt semmi. Ez a nap is egyike volt a hétköznapiaknak, a földön is, a mennyben is.

2011.

A nagy KILOMETRIK

irányítja és szerkeszti Karácsonyi Zsolt

ALBERT ZSUZSA

Carpe Diem!

Különböző szirénák fognak összevérezni.
Befest mindent a homály.
A téglaház oldalát a beteg Nap
cafatai indítják bomlásnak
s keserű pupilláttal gőzöltök majd halálra.
Óh, kapitány! Kapitányom.
Merre hát a csodagép
mely segít megragadni a napot?

Vándorló könyör-rög

Elutazunk Mikor földre. Hárman.
Megformáljuk a világ összes baját
Akkor
S némi merengéssel tompítjuk képpé
Miközben az antianyag éledezni kezd
A trombociták hátizsákjában
Amikor
Vodkából szürcsölünk életet s varratokat sebeinkre
színelelünk kacagást egy kidobott matracra.
Mi.

Túrórudi

Jaj de jó itthon lenni. Itthon is jó lenni.
Hogy eszek-e valamit? Túrórudit...
Másvámit? Túrórudit!
Tán nem vagyok éhes?
Dehogynem. Kiéhezett.
Kiéhezett tudásra, szerelemre, oszlatásra,
főként aggályok elosztatására,
a feszültségmentes, túróruditidús
kibaszottéletre.
Az élet? Csak annak hívjuk, valójában
a semmittevés és kapcsolatotrombolás
Kék, s füstös színtere, mely segít, mert nem mondom, segít
gondolkodni... Hogy megoldást ad-e?
Vezet-e valami jóra? Egyelőre kilátástalan.
Számomra az. Számodra is.
S nem akarom, hogy változzon, bár tudom, fog.
Rajtam múlna? Minden?
Kétlem.
Megöl. Az élet megöl. Gyötrődünk egy darabig...
Húsz évig? Hatvanig? Talán.
S ha a talán, a miért, és a félsz cukorkák lennének,
mindannyian boldogok lehetnénk.
Hogy akarom-e?
Akarok-e boldog lenni, úgy igazán?
Nem!
Ezek szerint nem.

Pedig, de!

Nagyon is, mindig és felejthetetlenül, és órlően,
és kirekesztetten, mint mindahányan.
És tengerpartosan, és pöttöyösen, és pöttöök nélkül,
de ölelkezősen, akarom!
Hogy eszek-e valamit? Nem! Nem túrórudit!

Szörnyemelegítő impulzus

Vége a tavasznak, tél kezdődik.
Egyre inkább kezdek bízni
a „rozsdás fagyban”.
Magabiztosabb és határozottabb.
Most már férfi. Talán.
Felfele zuhanok és mégis
A hó csapódik az égnek.
Egyre gyakrabban érzem a hideget,
mégis bízok, remélek.
Hajlítható szürke csík,
felhők, hóesés, párnák,
jégkocka és még több hóesés...

Ópium

szögezett érzetem vagy te
kegyetlen szög bőröm labirintusában ó
s hogyha megfeszül
később ellazul.
hegyet mászni hívsz vasárnap
de nekem nem tét a meredek
piros köteleken ereszkedünk a feszítő mélybe.
ópium csordogál ereinkben
s fújuk a halál himnuszát.

Albert Zsuzsa: 1995-ben született Gyergyóalfaluban. A gyergyóalfalusi Sövény Elek Iskolaközpont diákja.

BRÉDA FERENC

Angyal a Monostoron

Ötödik fejezet

melyben a Szerző, minekutána már alaposan megismerhette az angyali közlésmód legkülönbözőbb fokozatait a grafikai kifejezés s az angyali monogrammok szemiotikai, nomeg szemantikai szintjén, kivételes, gyakorlati betekintést nyer az angyali szónoklat és beszédtechnika legalapvetőbb rejtelmébe, valamint a kifejezhetetlen mint esztétikai kategória magasművészetébe.

Minthogy agyi lények, az Angyalok minden valószínűség szerint telepaticusan kommunikálnak.

És nem is akárhogy, hanem a világűr örök csendjét biztosító, intergalaktikus összhangzattan megmásíthatatlan törvényei szerint.

Eltérően ezen főntemlített, melomán égi entitásoktól, az emberi lények, minthogy roppant ritkácskán válnak Angyalokká, vagyis agyi lényekké, csak igen-igen ritkán használják az Angyal-világ sokatigérő mentális távközlési lehetőségeit.

Amelyek végtére is egyfajta, megnyugtató és komplexül kozmikus némaságként nyilvánulhatnak meg.

Az Angyalok tehát korántsem olyan túlkölő, oly ócska, otromba és hamis hangutánzásra alapuló, s nem oly groteszk hangzavart keltő közlésmódot használnak, mint mi, botfűlű emberek.

Hanem a szférák zenéjének emberi fül számára érzékelhetetlen szimfonikus zengését használják föl a még a saját számukra is megkerülhetetlen kommunikáció céljából.

Az alkalmasint beálló, s néha egyenesen villámcsapásként beütő, hölgyi csönd eképp vitathatatlanul kozmikus eredetű és valójában az emberfölötti lények tömeginformációs eszköze.

Sok női Angyal szinte állandó jelleggel néma.

Éjjel-nappal duzzog, vagyis – simábban fogalmazva – morcos, vágtig vágja a pofát.

Ekkor valamit akar.

Ekkor valamire vágyik.

Ekkor valami nem sikerül neki, saccolhatja a tárgyilagos, tudományos diagnosztizálást megkísérelő pszichológus.

De hát, uramisten, hát ott van, hát ott van a közelben, ott leledzik-bambul a közvetlen közelében a szegény muki avagy a szegény Mukinak-a-Fia.

Aki esetleg éppen én vagyok vagy a Muki-Fiának a Fia avagy emennek a barátja, s ez a szolgálai-inasi szerepkörbe boldogan-örömmest beilleszkedő, elképzelt, de akármikor konkretizálható, hús-vér illető szempillantás alatt betölthetné, s huzamos ideig teljesíthetné is hűséggel az imádandó, makrancos Hölgyemény összes lehető és lehetetlen kívánságát.

Igen ám, de az urak távolról, de még közelről sem arról híresek nemzetközileg, hogy széles spektrumú telepaticus képességekkel áldotta volna meg őket a teremő Fennvaló.

A férfi ilyenkor, amikor hölgyi pofavágás van, tanácstalanul böklászik, néz ide,

néz oda, s kínosan érzi magát, mert tudja, mert érzi, mert sejti, mert tökbiztos afelől, hogy senki más emberfia, csak egyedül önönmaga lehet az egyetlen, az egyes-egyedűli Hibás hím.

A probléma csak annyi: nem tudja, hogy miért.

Mármint azt tudja, hogy ő a Hibás, csak azt nem tudja, hogy mi okból, vagyis hogy milyen tárgykörben vagy hogy mily csintalanul förmedvényes cselekedetben vétkezhetett olyannyira ocsmány és megbocsájthatatlan módon.

Ez az eredendő bűn, az Ádám bűne, az, hogy nem tudja: Éva miért vágja a pofát.

De Éva vágja, tudja-ő-miért.

Mindez pedig a verbális non-kommunikáció – magyarul: a nyelvezeti közléstelenség – éterien transzkozmoszikus sötétségeket földerítő homály-szféráiban zajlik.

A has-növelő Nő tehát hallgat, mint a halál, a híres Hím meg tudja, hogy ő a sáros, valamiért amiről nem tudja, hogy mi az.

Jómagam ezennel is riporteri-megfigyelői esetében sem volt nagy csevegés-robbanás az éppen aktuális Angelinával.

A csevegés pontosabban nulla volt az Angyallal.

Az Angyalok általában nem beszélnek.

Miként ezt a fizikai-fonológiai természet-törvényt részletes és kimerítő módon megtapasztalhatta már a Szerző s az Olvasó alkalmi, szellemi párosa is az előző megvilágosodás során.

Az Angyalok következőképp legfőljebb csak rajzolnak.

Vagyis angyali rovásírás-mintákat, amolyan földönkívüli kriksz-kraszokat hagyhatnak a falon.

Mene, tekel, ufárszin, miként mondja a Szentírás az Ó-szövetségben.

Ám meglehetősen sok maszkulin sors-társ örök hálákat zengedezne Rómulusz- és Rémuszék merész és markos Mer-kúrjának s a piramisok pátiriájában élő, páviánfejű, lótuuszvirágevő, Kleopátra-ihlető Thauth-(Tóth)-jának, vagyis a héliopoliszi hellének Hermészének, annak a Háromszorosan is Nagynak, a (has-)Beszélés, az Irka-Firka meg az Ákom-Bákom széles, széles s esetleg szerelmetes Urának avagy bárki egyéb istenféleségnek, ha a menthetetlenül megve-

szekedett s mindhalálíg váltig nyelvelő, csűrkapu-szájú női élettársnak hirtelenjében betapasztódhatnak, hogy, hogy-nem, s csak valami csoda folytán egyszer s mindenkorra az önön, női sorsa során soha be-nem-álló, csinos szájacskája.

S ilymód az állandó, tán thébai vagy inkább tibeti ima-malomszerűen kelepelő, karicsáló, fenyegetőző, követelőző avagy fecsegő fecske- és szájkómadár-mamának valahogy hátha csak szava szakadna a boldog, családi együttlét ásó-kapa-nagyharang-pengéssel-kongással kihirdetett végezetéig.

Mert különben prima lenne az asszony, jól főz, jól satöbbi, s a satöbbiben rejlik, ugye, tudjuk, a lényeg, ámde akkora nekije az istentelen beszélőkéje, elannyira föl van neki vágva az az átkozott nyelve, hogy azt már nem bírja ki ép ésszel az ember, s ennek folytán a Feketebárány megkövezését újra leképező, mindennapos misztérium-játékban főszerephez jutó férfiember naponta ki szeretne ugrani legalábbban a hatodik, esetleg akár a kilencedik emeletről is, avagy beállni valamiféle kemény vonalvezetésű, embertelenül aszkétikus szektába, ahol még a színüket sem lehet látni ezeknek a nő-emberi némbereknek! ...

Esetemben gondolvást, hogy a földreszállt Angyalkám annak okán autista, vagyis profi lakonikus, mert én, az önző, a magánakvaló főparaszt nem jártam eléggé kedvében acélból, hogy minden féle-fajta hő óhaját a legtokéletesebb mértékben beteljesítem.

Vagyis azt sejtve-gyanítva magamban, hogy valék olyan és akkora részeges-disznó és mocsok-marha-majom, hogy Óangyalkaságát nem tettem eléggé boldoggá, mindeme mulasztásaimat töredelmesen megbánva, belátva és orvosolni szándékozván, föltettem magamban, hogy a több héten keresztül húzódó, feminista beszéd-sztrájk létesítő okát, kerül, amibe kerül, egy-életem-egy-halálom, én eccer biza kiderítem avégett, hogy az Angyal-nemmel megkötendő s tán épp küszöbön álló-fekvő Egi Béke létrejöhessen a legrövidebben legrövidebb időhatárokon belül.

Na de, jöjjön a fönti eszmefuttatásokat ilusztráló parabola-sztori.

Kérdem először, hogy este hat óra van, mit akar, hogy csináljunk, mert látom, hogy erősen puskaporos a levegő, s hogy rettentően ún mindent a ténsasszony.

Ebből az eleve reménytelen tényállásból kiindulól próbálgom én is kétségbesetten fölkelteni az egyelőre láthatólag jó messze elszállt jókedvét.

Kérdem ezenképp az Angyalkától, hogy nem unatkozik-e.

A válasz: velős, néma nyémá.

Se-bű, se-bá.

Kérdem a szívecskétől, hogy menjünk-e ki a városba.

A válasz : vitathatatlan, néma nyémá.

Se-bű, se-bá.

Kísérletezek a legmeggyőzőbben, s hirtelen ötlettel előterjesztem a legújabb, lehengerlően megejtő, tízpontos siker-javaslatom :

– Menjünk moziba ?

>>>>> folytatás a 10. oldalon

BODOR TÍMEA

édesség kellemes színház

támpontként elmondom hogy
kibaszottul más a 25 meg a 125
ma a 25 így beszél maszkot húzok hogy
lásd az egy kettőt hogy betekints a 125-be
a kicsi drága csak bambul néz ki határozottan a fejéből
és fél percig majdnem elhitte amiről szónokolt
kedves 125 kurvára vágja a lényegét de
megvárja míg felfedezi a jeget és
észre veszi milyen szar elcsúszni rajta
azzal persze nem foglalkozni hogy
csúszás közben a zsebéből magától
szándékosan meg hasonló kiesett a maszk
karácsonyi ajándék a 25 felveszi és visszaadja
tedd fel kedves újra mert az álarcosbálnak
nincs vége
még le kell táncolnunk egy táncot majd utána
vedd le
mert igyekszem meglepni magam azzal hogy
a maszk mögöttit még nem ismerem
próbálom elfelejteni hogy
a gyurmát én vettem és nem porcelánt
a színeket én kentem
én formáztam állítgattam
javítottam meg romboltam
az arcodra jó legyen
s ünnepélyes megnyitón miután elválták a piros szalagot
a maszkodat feltettem
szívesen és köszönöm
táncolsz-e még velem?

Bodor Tímea: 1995-ben született Marosvásárhelyen. A marosvásárhelyi Bolyai Farkas Elméleti Líceum diákja.

KARÁCSONYI TÍMEA

Kacsák

Szeretnék megtanulni egy sajtlegelőn szaxofonozni
És szeretnék valami macskaköveken ugrálni
Elfelejtettem megszöni a tükörtojást.
Szeretném megvenni a Szent Ilona szigetet
S kacsákkal az óceánt benépesíteni
Aztán szeretném a szigetet átnevezni
– ha kapunk annyi vizet –
Kacsatlantiszra.
És szeretném végre megszöni a tükörtojást.

Doboz

*Van három cipősdoboz.
Egyik üres, vagy tele kacatokkal.
A másik meg van tömve üres gondolatokkal.
Tárkonynak hívják a harmadikat,
De nem tudom igazi nevét.
Úgy hallottam üres és kinozza az egyedüllét.
A dobozok csúfolják, mert rút kívülről,
De senki nem látta, hogy benne mi van.
Kinyitnám a Tárkonyt,
S megtalálnám a fényt.
Akkor gyönyörű lenne, s ragyogna a doboz,
De lusta vagyok elmenni a dobozokig,
Így inkább elfelejtem.*

A fényed

Tizennyolc csepp játszadozik a homlokomon,
Gyomromban ficánkolva rezdül az izgalom.
Egy megszelídült ragadozó világban járok:
Kitapétáztam szomorúsággal,
Benépesítettem boldog kacsákkal,
Most már megbékéltem a sorvadással.
Meghívót kapsz a világomba,
Ha szívembe újra kétségbeesés hasít.
Kedves, én boldogan vesztel el benned.

Karácsonyi Tímea: 1995-ben született Marosvásárhelyen. A marosvásárhelyi Bolyai Farkas Elméleti Líceum diákja.

>>>>>>>>>>>

(Olyan a fönti szöveg, mintha szólna valamiről, de csak épp önmagáról szól.

Ez a szöveg eleddig tehát erről a szövegről szól.

Azaz e szöveg olvasásának tárgya, oka és célja pontosan e szöveg olvasása.

Az olvasás néha az olvasásról, néha meg az írásról szól.)

Summa summarum: a fönt ismertetett-bemutatott Leány-Lény avagy Lény-Lány hát hosszú éveken keresztül unos-untalan, mindenütt a nyomomban ügetett-lebeggett kitartóan.

Akármerre is róttam én az utat a kolozsvári világváros zeg-zugos labirintusaiban.

A széles fő- és a keskeny mellékutcák járdáin ugyanúgy ott volt, mint a légkondicionált boltokban vagy a nyugati mintára füsttelenített egyetemeken.

Még a megszokott, tömény dohányfüstös törzshelyeimre is fölsettenkedett nem egyszer, de csak akkor, ha nem voltam éppen arra látható.

Hol itt bukkant föl, hol meg ott.

S elannyira gyakorta, hogy csaknem ott tartottam, hogy kezdjem azt elhinni, hogy – paranoia ide, paranoia oda, de ez az Angyal engem egyszerűen ... üldöz.

Lassanként már-már azt hittem, hogy nem is más Ő, mint egy megszilárdult és tes-

tet eltöltött látomás, pontosabban: egy, a durva kavicsú valóságba átlépett tündéri álomlény, egy élő- és mozgó-szoborra robotizálódott fantazma.

Figaro-itt, Figaro-ott.

Figaro-itt-vót, Figaro-ott-vót.

Figura fönn forgott.

Figura lenn forgott.

Figaro mindenütt meg- és ráfordult, mint az árnyékom avagy mint a napraforgó.

A különös hajtóvadászat rendkívüliségét még az a meghökkentő tény is fokozta-tetéz-
te, hogy ha az utcán vagy egyebütt véletle-
nül is eszembe jutott, hogy megjelenhetne,
akkor, ahogy föltekintettem vagy ha akár,
mondjuk, kinéztem a betongarzonon verőfé-
nyes vagy épp netán zuzmarás ablakán, tüs-
tént, mint a tündérmesében, már ott is ter-
mett Ő a megdörzsölendő szemeim előtt.

Majd ezt követően szurrealisztikus lassítottaságú kimerevítésben meg-megállva s csicsergő énekesmadarakat vizsgál-gatván a bologató, monostori lucfenyők krétakorból immaradt tobozai között (avagy egy-egy, immár nemrég kirügezett galy-lacskát letörvén kecsesen a közömbösen bu-ja élősvények folyton gyarapodó, tavaszi bő-ségéből) kiűszott-kilebbent-kivonult-eltűnt az általam optikailag befogható körkép ha-marosan beszűkültnek bizonyuló látteréből.

Sőt.

Egy időn túl már nem akkor és ott szembe-sültem Vele, amikor a meglepő hirtelenségű villámcsapás-találkozások körülményfüggő paramétereit Ő, a nyomkereső Angyal szabta meg pszicho-dekrétumilag a város bármely központibb vagy eldugottabb tájékain a legteljesebbül váratlan sokkszerűségben.

Hanem a jó néhány évi, közös ismeretlenekként elsajátított, technikai be-
gyakorlásunkat követően lassacskán már jó-
magam is kezdtem eljutni ama angyalmági-
ai csúcsteljesítményhez, hogy éppen akkor
került elé rögvest parancsosztó szemeim a
szóbanforgó, földi, de valahogy mégis légi
Lény, mikor nem Ő, hanem már én szándékol-
tam megpillantani Őkegyelmét.

De hogy még egyszer leteszteljem angyalszelídítő képességeim, most meg fogom állítani-szakítani e hiteles vallomás szorgos följegyzését, s kimegyek az erkélyre.

Letekintek kíváncsian az őszbecsavarodó,
sárguló sétányra.

S vajon ki suhan el most odaát szemközt,
a túlsó járdán ?...

Hát...

 $\ddot{O}_.$

És az az érzésem, hogy ráadásul még Ibikének is hívhatják.

SEBESTYÉN MIHÁLY

Erzsébet királyné utolsó csillagkeresztes udvarhölgye

Dédnagyapám egyik keresztanya, az, aki vállalta, hogy a keresztségbe befogadja családjunk első, közeli is látható ősét, midőn harminchárom évesen „az a nyughatatlan Vilmos megvilágosult” és hitet változtatott, nos, ez a derék és naiv keresztanya, aki őszintén hitte, hogy Vilmos bácsi nem csupán anyakönyvileg, papírosízüen, hanem lélekben is áttért a róm. kat. egyház és az ő kebelére – szó se róla, még hatvanévesen is pompás, kézenfekvő keble volt –, igen, a mi drága Mária nénénk csillagkeresztes dáma volt egykor. Erzsébet királyné mellett teljesített szolgálatot, amikor a felséges asszony Budán időzött vagy Gödöllőre menekült férje barbár dühkitörései elől.

Erről nem sokan tudtak, nem volt közzéadva forgó, túlságosan népszerű értesülés még a monarchia ellenségeinek körében sem, akik bár gyűlölték a császárt mint koronás főt, de magánemberként nem sok rosszat hordhattak rá, ugyanis hibái, erkölcsének erősebben kiemelhető fekete vonásai nem voltak nyilvánosak, emellett még az ellenzék is lojális úriember álarcában kívánt feltűnni a századvég nagy farsangján, ezért aztán a társasági események első emberéről néhány epés megjegyzésen túl alig jegyezhetek föl valamit is a külföldi újságok folyton szaglászó, németül is tudó idegenszívű levelezői. Mi több, a társasági kised gúnyolódásokból alig verődött vissza valamicske is a katonaság öreg királyra.

Ami annál többet hallottunk róla, hiszen keresztanyánk – az egész család keresztanyjának – Erzsébet királyasszony haláláért kifejezetten vétkesnek tekintette, állítólag nem is rejtette véka alá véleményét, öregapánk szerint. Igen, nálunk a felséges asszony színes olajnyomatú képe kint függött a nagyszalonban a kandalló fölött, ott, ahol más családok kék-vörös foszladekú címereiket táblázzák ki, akkor is ott maradt, amikor ezért megrovás, besúgás, házkutatás, megfeddés vagy végeredményben a szelídebb utóidőkben felháborító képmutatás járt azok részéről, akik dédanyám keresztanyjának tágas, de mára már igencsak romos szalonjába betértek egy csésze finom forró csokoládéra, amely éppen úgy készült, ahogyan a felséges asszony bánatos óráiban szerette. A véka alá nem rejtett vélemény körül csak abban volt nem kevés hitetlenség, hogy ezt keresztanyánk nem jelenthette ki Ferenc József halála előtt, ui. szegény asszonyt egy lovaskocsi halálra gázolta a bihartenkei fürdő bejárata előtt, midőn kilépett, hogy kocsisának, Kaál Kelemennek – tényleg így hívták, mi nem viccelünk soha régi hűséges cselédeink emlékével – utasítást adjon, ne várja meg, hazasétál maga is A két lo-

váshoz címzett panzióba, ahol a háborús viszonyokra való tekintettel foglalt szállást, belátva, hogy ezekben a keserves és sorsdöntő időkben össze kell húznia magát, hiszen keresztcsaládjáról is gondoskodnia kell, ezért nem utazott Karlsbadba Glauber-sós fürdőkúrára, szegény asszony folyton a gyomrával vacakolt, szokása szerint, beérte a jóval szerényebb tenkei fürdővel; különben dr. Photius Glück nevű általános háziorvosa is ezt tanácsolta neki – tehát éppen azon a napon szenvedett ki, amikor az öreg császár is behunyta szemét a Burghan örökre, és ezzel vége volt mindannyiunk nagyszerű üvegházának, az ablaktáblákat betörték, a rettentő hideg szélben minden virág, palánta elfagyott, jéggé dermedt, ezek alatt dédanyám (keresztvíz alá tartott dédapám harmadik felesége, Czirmer Izabella) a művészeteket értette, azt a különleges, Sacher tortához mérhető civilizációt, amely nélkül a császár-király országa csak egy közönséges harmadosztályú váróterem lett volna Közép-Kelet-Európa farkasembeleinek tőszomszédságában.

Akkor mégis mikor mondta, kinek és hol fejtette ki vádjait? Kivel osztotta meg az idő rostáin keresztül nyomakodó véleményét? Erre nézve meglehetősen zavaros eredők, kétes értékű források állnak rendelkezésünkre. Részben a világháború elvesztését okolhatjuk, országunk föl-szabdalását, keresztanyám sirja például Szlovénzkóba esett, Kassaujakra, míg mi ide, Erdélybe kerültünk, ahonnan a csillagkeresztes drága hölgy is származott, ahol mindig is laktunk, ámbátor a fejünk feletti tetőt, mely semmitől sem védett meg, eléggé gyakran újította-cserélgette a háztulajdonos, a történelem a nagykeresztmama halálát követő közel három évtizedben. Sőt, akad olyan a hagyományoknak fittyet hányó leszármazott, aki az egész Ferenc József elleni vádat az öreglány elfogultságának tulajdonította, ejtette, mire nagyapánk felállt karosszékéből, mely maga volt a népek verejtékéből kovácsolt kormánysszék legjobb kismesteri mása, és teljes erejéből arcon legyintette az „öreglány” triviális jelzője miatt az elvetemült kupciért. A második pofont akkor kaptuk öregapánktól, amikor az öcsémrel együtt odaálltunk eléje és azt mondtuk, mi nem akarunk tovább tanulni, elmegyünk vándorlegénynek, kitanuljuk a bérkocsis vagy a drótosztót szakmát, amely világlátogatással párosul, mire öregapánk kijelentette, hogy egy valódi és hiteles csillagkeresztes dáma leszármazottai – mi, akik semmilyen vér szerinti rokonságban nem álltunk Mariska nénivel – nem válhatunk közönséges lófogatos vagy dróthajlítató hódfarkú cserépdoktorrá. Öregapám imádta az emelkedett szólást, annak idején övé volt az utolsó

osztály, a végső évjárat a selmecbányai bányá-, kohó és salakfejtő m. kir. politechnikumban, amelyben még retorikát is tanult, az ékesszólásnak azt a 19. századi ágát, mely Kazinczy és Vörösmarty között hídként ível a trivialitás és a forradalmak fertője felett.

Na persze ennyiért még ókonzervatív hódfarkú öregapánk – ahogyan az eset után mi, a család kevésbe merev alanyai hívtuk egymás között – sem szállt volna alá a pofozkodás poklára. Ugyanis azt is hozzátettük saját hangunktól nekibátorodva, hogy szarunk az egésze, minket nem érdekel a csillagkeresztes dává, sem Ferenc Jóska vasággal együtt is több mint fél évszázados elnyomó uralkodása. Mi tényleg csillagkeresztesek vagyunk, főleg dédapánk, aki még csillagosnak született, de hála Mariska néni buzgókodásának, keresztes lett. Ezután tényleg kivertük a biztosítékot.

Miután a testi fenyegetés valóra váltatott, befejezett tényként cukrosodott meg a család curriculumában és mindannyiszor előkerült mint említésre főltőbb ajánlott példabeszéd az utódok lázongásait letörendő, az öregúr ágyának esett és rövidesen – a történelemben minden, végső soron rövid lejárátú, ha az örökkévalóság oldaláról közelítünk a történetekhez, és miért ne tennénk eképpen – ágyának esett és két évvel később visszaadta lelkét annak a magasabb és boldogabb szférának, hol a csillagkeresztes dámák, lelőtt királynék és keresztséget nem ismerő zsidóemberek szoktak vidáman trécselve sorukra várni, hogy bejussanak az üdvözülés kádfürdőibe.

A zűrzavar másik kútfeje közvetve ugyan, de végső soron maga Mariska nénénk volt, aki jóval a királyné kínos genfi halála után, már a Nagy Háború alatt, a hadikórházi önkéntes ápolónői szolgálat szünetében egyszer beült a Burghoz közeli *Die Hofnung* cukrászdába egy sütemény elfogyasztására – ne kérdezzétek, úgy sem tudom megmondani, mi volt az aggnő kedvence, mondhatnám mignon, de éppen úgy Acher-torta vagy császárné pávája is lehetett, mely utóbbi vélhetően *A reménységhez* címzett édességgelde különlegessége, a főcukrász ajándéka volt – és ekkor váratlanul, hívatlanul mellé telepedett egy ismeretlen. Bemutatkozott, hogy őt Lontay Áldornak hívják és a *Pressburger Anzeigentől* van, ennek dacára magyarul beszélt. Mielőtt azonban folytathatta volna a merész újdonság nagykeresztanyánk kifaggatását, hiszen mi más célja lehetett az idős, ám szépkeblű (átvitt és szó szerinti értelemben is igaz) hölgygel – Mária néni, a csillagkeresztes dáma, egykor a gödöllői kastély és budai várpalota királynéi estélyeinek rendezője, azt kérdezte, maga,

fiam, melyik Lontayak leszármazottja, a kerékbérczi előnevű famíliájé vagy a csalagfalvi és brogyániak közül való? A meglepődött fiatalember szóhoz sem tudott jutni, de szégyenkezve, sűrű hebegés közepette, engedetlenkedő nyelvével szappanhabot verdesve bevallotta, hogy a Lontay felvett, afféle művésznév, hiszen őt Lottillo Borcomaninak hívják, olasz útkaparók, szárd borbélyok és albán kotrács-sütők leszármazottja a Sopron vármegyei Rusztról. Már csak ilyen népbarát volt szegény Bihartenkén a kocsikerekek alatt halálát lelő keresztelő szent emlékü anyánk, hogy nem fintorgott az olasz-szárd-albán felmenők hallatán, nem biggyesztette le gondosan ápolt, kevés rúzzsal dúsitott ajakát, nem húzta fel ragadozóként ínyét, egyszerűen ránézett a maga nemében szemtelen plebejusivadéokra és azt kérdezte, mi tetszik, mire kíváncsi, sőt, hajlandó volt azonnal az asztalukhoz hívni a rokokó ruhákba bújtatott telivér kisasszonyt, hogy egy kávét rendeljen hívatlan faggatójának, melyet a kapucinusok útmutatásai alapján főznek, párolnak, szűrnek, habosítanak a legjobb siementhali tejből és brazil kávészemekből.

Nos, kegyelmes asszonyom, arra lennék kíváncsi, mit mesélt Önnek megboldogult anygali királynénk az ő felséges uráról? A kérdés feltevése azért volt szokatlan a maga nemében, mert csak pár nappal korábban terjedt el a híre annak, hogy a császár ágyának esett, de orvosai a helyzet magaslatán vannak. Már csak néhány hónap választ el bennünket attól, hogy megszorodott szívvel értesüljünk arról, hogy az országnagyok, a család legközelebbi tagjai végső útjára kísérik őfelségét.

Titeket, titeket választott el, kiabálták a fiúk, akik, mint emlékezünk rá, illetén merészségért kaptak már két pofont öregapánktól, holott Berkovits-Bérmált Tibor hírhedten béketűrő volt, egyszer például háromnegyed órát állt sorba, hogy bejusson a millenniumi kiállítás 26-os pavilonjába, ahol a monarchia népfajainak kézműves mesterségeit mutatták volna be, ugyanis öregapánk igencsak nagyra tartotta a feltóti ruszin kosárfonók művészetét, kézügyességét. De nem voltak e kiállításon képviselve, holott a programfüzetben ilyképpen szerepeltek. Ezért felháborodott, legott fölment a mezőgazdasági minisztérium kosárfonó és kézműves osztályára, de ott csak egy riadt kézbesítő kisasszonyt talált, akit utóbb elvett feleségül. Ez lett öregapánk utolsó felesége, akit már mi is ismertünk, mi, akik a teljes összeomlás után születünk harminc évvel.

Csillagkeresztes őskeresztanya azonban az illem határmezsgyéi között felháborodottan tiltakozott olyan feltéte-

lezés ellen, miszerint a felséges asszony nyilvánosan, idegenek előtt, a palotahölgyek körében bármikor panaszkodott volna a király ura durva bánásmódjára, zordkapca természetére.

Soha, ámbátor mondhatna volna rengeteg dolgot, hiszen a cselédség, mint rendesen, suttogott ezt-azt, mikor úgy hitték, hogy senki sem hallja őket, nincs alkalmatlan fültanú a termekben, a konyhán, a cselédszálláson, egymás között vihogtak, olyanokat állítottak, hogy a császár nem mos fogat lefekvés előtt, és hogy kötött lábszármegelőítőitől Solferino óta soha nem válik meg, még a legbensőségesebb pillanatokban sem, de ezek, kérem, csak felelőtlen fecsegések. Nincs valóságalapja, ahogyan maguk, újságírók mondják. Ennek a felháborító szájmosás dolognak még az eredetét is ismerem, cáfolom az állítás hitelét. Az egész végeredményben egy elcsapott csász. kir. udvari szállítótól ered, akit a német szájvízgyárosok lefizettek, hogy Odol szájvizet ajánljon a felséges úrnak, ám dicsőséges emlékü uralkodónk tiszt-

Kiss Jenő szobra

tában volt vele, ui. figyelmes férj, úriember volt talpig, hogy Erzsébet királyné nagyon kedveli a mandula- és levendula-keverékkel illatosított Lysteront, s ezért szolt az udvarmesternek, Ferdinand Montenuovo hercegnek (a főrendi ház tagja, kiválóan beszél magyarul, noha olasz és német szülők gyermekeként látta meg a napvilágot), hogy sürgősen szabadítsa meg a Habsburg-Lotharingiai házat e toladó, jómodort nélküli odolos fickótól (der odolierte Kerl).

Akkor hát honnan származik az a bizonyos félig elhangzott vagy ki sem ejtett, szavakba nem foglalt, talán csak

gesztusokkal elmímelt utalás a császár faragatlan lelkeről? – kérdezte türelmét gyakran félretevő utolsó öreganyánk (ámbátor nem vér szerinti, hiszen a m. kir. mezőgazdasági minisztérium nem termel vér szerinti rokonokat), mikor férje az eset taglalása közben idáig ért. Nem tudom, kérem Imelda, honnan tudhatnám, nézett fel égészínké szemeivel öregatyám az utolsó öreganyánkra oly szelíd szemrehányással, hogy Imelda aznap már nem kérdezhetette meg újból, holott férje – a mondott felmenő – többször is nekiveselkedett, hogy elmesélje a szalonba betérőknek, függetlenül attól, hogy az illető már századízben hallja vagy aznap csak tizedszer kell a császár erkölcsével és modortörténetével szembesülnie.

A kérdés nem teljesen megnyugtató megoldását atyánk kísérelte meg racionális észérvek alapján megadni. Nem fogom untatni önöket a részletes fellevezetessel, ugyanis atyám fölöttébb körülményeskedő volt, folytatta az idősebb mesélő férfiú a párizsi Keleti Pályaudvar (Gare de L'Est) harmadosztályú várótermében a köréje gyűlt provenszáliaknak és szájtáti Somme megyei magánzóknak. A kisebb gyülekezet megfeszített figyelemmel követte az élénk taglejtésekkel előadott történetet, bár abból egy szót sem értett néhány német kifejezés kivételével. Ilyen nyelvet még nem hallottak s titokban fogadásokat kötöttek, ha litván-lengyel vagy orosz, mások szerint korzikai tocsni vagy az egyiptomi kopt egy ritka elfelejtett alvariánsa lehet.

Atyám azt fejtegette: az az újságíró egyszerűen egy hazug szélhámos volt. Keresztanyátok, családunk felvilágosító apostolasszonya semmit sem mondott neki abban a pillanatban, de később sem a Hofnung asztalánál. Különb is az állandó kocsizörgés, a lovak patájának csattogása a kockaköveken elnyomta halk, finom hangját, az újságíró bármilyen pimasz volt, nem mert bele- és visszakérdezni, egy született csillagkeresztes dámat nem lehet csak úgy félbeszakítani, nem 1916-ban, amikor még éltek a jó erkölcsök, ezért azt írta a *Pressburger Anzeiger* következő

lapszámában, amit hallani vélt, amit kitalált, vérszegény mocskos fantáziájából kiverjétekezett. Különb is azt a számot másnap a háborús cenzúra elkobozta.

Az idős férfiúnak igaza volt, ugyanis a napokban betértem a pozsonyi könyvtárba és kikértem a napilapot. Egy nap hiányzott a bekötött nagy alakú hírlaptestből: az 1916. október 19-i kiadás. Ha csupán a lapszámolás szerint indulok neki a keresésnek, talán észre sem vettem volna, hiszen a szerkesztőség nem jelezte, hogy Pozsonyban egy egész napot töröltek a monarchia végvonaglásából.

SZÓCS ISTVÁN

A csodálatos elődök

Legcsodálatosabb szakmai elődjük
„Az eset teljességgel valószínűtlen”

(Morgenstern)

Minap Kolozsváron érdekes tudományos értekezletet tartottak a helyi könyvkiadás és nyomdászat múltjáról, főleg az utóbbi három évszázad elejétől kezdve. Ez viszont eszébe juttatja az embernek, hogy Misztótfalusi, Döbrentei, Bonyháti, Dávid Gyula és H. Szabó Gyula, Kerekes György és Jancsik Pál, valamint a Minerva, a Studium, az Idea, az Incitato és még 66 hasonló nevű nyomda és könyvkiadó milyen dicsőséges múltbeli kollégákkal és előményekkel rendelkeznek!

Itt van például György barát: Fráter György (Martinuzzi), 1550-ben Erdély és Kelet-Magyarország kincstartója, helytartója, tulajdonképpen az első erdélyi kormányzó. Nagyvárad püspöke és Esztergom érsek jelöltje, bíboros. V. Károly német-római császár és spanyol király, Szolimán szultán, Ferdinánd király, Izabella királynő, a Tiszán innen és túli, és erdélyi Rendeik állandóan szerződéseket kötnek vele és bontanak fel, újítanak meg és érvénytelenítenek, csapokat küldenek ellene és a támogatására, mindegyre hadal támadja Rareş Péter és a temesi ispán, ő személyesen vezet hadat ellenük, közben Szamosújvár erődjét (Új Bálványosvár) és az alvinci kastélyt építteti és valamenyny politikai partnere hol ötvenezer arany forintot, hol hatvanezer arany tallért követel tőle szakadatlanul, állandóan költőtáncot kell lejtetnie a katolikus és protestáns erők között és fölött – és amikor egy nyomda létesül Kolozsváron, ő azonnal jelentkezik szerkesztőnek, lektornak, sőt, tulajdonképpen szerzőnek is.

És mit visz a nyomdába? Talán egy kiáltványt Európa fejedelmeihez, hogy vesse nek véget a felekezeti viszályoknak? Talán egy röpiratot a Szultán számára, hogy inkább az iráni helyzetre és Egyiptomra koncentráljon? Avagy maga *Mentségét* írja meg a vádakkal szemben, hogy része volt Buda török kézre juttatásában?

Avagy dalmát-horvát származása okán Erdély szláv helyneveit gyűjtötte össze? Nem. Ő

az első, a legelső magyar történeti forráskiadványt szerkeszti meg, készíti sajtó alá és nyomtatattatja ki, a *Várad Regestrumot*. (Mintha csak Kosztolányi találta volna ki.)

Idézek a kezem ügyébe eső első legvékonyabb lexikonból, az ún. Magyar Lárusból. 1994: „*Várad Regestrum*. A várad káptalan előtt 1208 és 1235 között 389 peres ügyben lefolyt istenítéletéről felvett jegyzőkönyv, fontos nyelvemlék: több mint 30 vármegyét és várispánságot érint, és mintegy 2500 ügyfelet említ, a benne foglalt nevek személy- és helynevek.”

És milyen jó megérzése volt, hogy ki kell adatni, mert a jegyzőkönyvek, amelyek túléltek az 1240-es mongoljárást és az 1330-as évek nagy tűzvészeit, a „barokk kor” kezdetén szórén-szálan eltűntek! Végzetét viszont nem érzi meg György barát: a rákövetkező évben teljesítette vállalásait, ígéreteit Ferdinánd királynak Erdély és a korona átadásáról, ám az olasz zsoldos tisztjeivel meggyilkoltatta az alvinci kastélyában. Így erősödött meg a magyar történelem életérzésében a trauma a di-

nasztia hálátlan álnokságáról, amit majd sem II. Mátyás, sem a Lipótok, még bár Mária Terézia sem tud többé meggyógyítani.

Azonban *Kolozsvár 1550* – a magyar drámairodalom első nagy eseménye is. Megjelenik Kolozsváron a kor fődramaturgjának, Sztáray Mihálynak a papi nőtlenségről szóló „bohózata”, az első ismert szövegű magyar színdarab; ugyanaz évben Krakóban is *Az igaz papságnak tiköre* – feltételezhetően az is gyakran szerepel a helyi magyar színház stúdiójában és az ecetgyárban is, mind Kolozsvárt, mind San Diegóban és Avignonban.

Mindehhez azonban nyomda is kellett, és lett is, 21 évvel Nagyszeben (és 13 évvel „a másik szélén” levő Sárvár után) 1550-ben kezdi meg működését Hoffgreff nyomdája, s egy évre már bővül Heltai vállalkozásával. Amint annak idején Albert királyunkról is mondták a csehek, hogy: „német volt, de nagyon jó ember”, ugyanúgy Hoffgreffről is elmondható, hogy: „Szász ember volt, de nagyon jó magyar nyomdászatot teremtet”. A neve külön rokonszenves már csak azért is, mert a Bakfark Bálintéra emlékeztet. Vö. *Valentin Greff Bakfark*. Noha a tudomány még nem igazolta, a nagy muzsikusz nevében ez a *greff* – az angolszász *grape* megfelelője – az ó-ószászban szőlőt jelentett; Bakfark erdélyi szász szőlész családból származván, viselte a *bakfark* szőlőfajtának a nevét, ma *Juhfark* néven ismeretes, a Somlyó hegyen; *Hoffgreff* valószínűleg csemege-szőlőt jelentett. Lugas-Szöllősy György: nem is hangzana rosszul. Ha már az ebédloasztalhoz jutottunk, egyesek szerint a derelyének bizonyos vidékeken elterjedt neve, a *barát füle*, szintén Fráter György emlékére őrzi: tudniillik gyilkosai, Sforza-Pallavicini vezetésével, hullagyalázóként, fülét levágták és az éppen misén térdepelve imádkozó Ferdinánd királynak szervírozták.

Egyébként mind a fentebb felsorolt könyvek, mind Jókai Mór *Fráter György* című regénye mindegyre hiánycikk, és hiányzik könyvesboltjaink tárlóiról. Külön kuriózum, hogy Erdély utolsó kormányzója, Teleki József (1848-ban szűnt meg hivatala), ugyancsak kitűnő filológus-történész volt, a hatalmas Hunyadi-monográfia szerzője.

(Ajánlott könyvészet: Varga Gábor: *A hatodik ostrom*. Bocskai István, Thököly Imre és még sokan mások életrajzai, levelezései stb.)

Kocsis Előd szobra

XANTUS BORÓKA

„Nincs szó arra, ami én vagyok”

Örület és normalitás, képzelet és valóság, lehetséges és lehetetlen határai egyértelműen meghúzhatók? Az ember az, aminek érzi magát, vagy csak az lehet, aminek a kívülállók látják? Ki lehet bújni a természet és a társadalom szabályai alól és csak a magunk törvényeire hallgatni? Rakovszky Zsuzsa harmadik regénye hasonló kérdéseket feszegetve szólaltatja meg egy 19. századi transzszexuális író, VS – vagyis Vay Sarolta/Sándor – szokványosnak aligha nevezhető belső világát.

A különböző énműfajokat felsorakoztató, szubjektív hangvételű mű cselekménye valós történetre, az 1856 és 1918 között élt Vay Sarolta/Sándor élettörténetére épít. Vay Sarolta Gyónon született, édesapja fiúként nevelte, a gyerek felnőttként is igyekezett férfi identitását megőrizni: zsakettben járt, ivott, vadászott, sűrűn látogatta a kávéházakat és kocsmákat, sőt a bordélyházakban is ismerős alak volt – a korszak városi urainak viselkedés- és életmódját próbálta fenntartani. Ezenkívül több lapban is novellákat, tárcákat és verseket publikált, előbb a Vay Sándor nevet, majd különböző álneveket használva. Szerelmi élete elég zűrzavaros volt: már tizenévesen megszöktette egyik társát a lánynevelő intézetből, majd több-kevesebb sikerrel színésznőnek udvarolt. E. Emmával egy álpap segítségével sikerült egybekelnie, és őt elhagyva egy második házasságot is megkísérelt: feleségül vett egy klagenfurti tanítónőt, Marie-t, apósa viszont rájött a megtévesztésre, a csalás és egy visszafizetetlen nagyobb összeg miatt börtönbe juttatta Vayt. Miután az orvosok szellemileg beszámíthatatlannak nyilvánították, szabadlábra került és kávéimportügynökként dolgozott. 1918-ban halt meg tüdőgyulladásban Zürichben.

VS dokumentált és regényből kike-rekedő története nagyrészt megegyezik, alakja bizarr, de nem egyedülálló, Rakovszky Zsuzsa regényében a társadalmi szempontból határ- és peremhelyzetben lévő figurát valójában nem a történet, hanem az elbeszélés módja, nyelvének kimunkálása teszi igazán izgalmassá.

A hangsúlyos énelbeszélés – a napló, levél, önéletírás váltakozása – teret enged VS szenvedélyes, néha túlzottan is csapongó érzelmeinek, s identitásának összetettségét is jobban megvilágítja. Vay énjének lényegét ugyanis a társadalom által rendellenesnek tekintett vonzalomban

látja, egész életét kisebb fellángolásai és igaz szerelmei mentén beszéli el: „csak valamely erős szenvedély képes összefogni ama töredékes benyomásokat, amelyek életünk során érnek bennünket”. Írásaiban egy vérbeli romantikus nyilatkozik meg: „lényének másik felét”, az „elveszített Édent”, a szerelem révén való kiteljesedését keresi. Ha éppen nem vágyakozhat senki után, unatkozik, letört, de az erősebb érzelmenek már a lehetősége is lázba hozza: amikor újságíró barátja, Zarándy utal arra, hogy bemutatná egy újabb színésznőnek, VS-t egyből előnti a „feszült, ideges, türelmetlen és vibráló szenvedély”. A szerelemhez való feltétlen hűség alaptörvénye, felfogásában így állhat vissza a természet rendje, amely életében akkor bomlott fel, amikor gyerekként elveszítette szimbolikus ikertestvérét. A szerelem segíthet abban is, hogy a képzelet és a valóság, a lehetséges és a lehetetlen közötti átjárás lehetővé váljon, hogy abszurdnak tűnő dolgok is megvalósulhassanak. A belső rend azonban folyamatosan ütközik a külsővel, a társadalom törvényeivel, melyek szerint az ő érzelmei nem normálisak és kiirtandók. Legerőteljesebben a nagyanyja és a szakvéleményezést végző orvos képviselik a belső világot veszélyeztető szabályokat. Nagyanyja erőszakkal lányruhát ad rá és nevelőintézetbe adja, míg az orvos téveszmének nevezi vonzalmát, önéletírását valótlaniságnak tekinti, és a társadalom igazságával próbálja szembesíteni. A pszichiáter rövid feljegyzései képezik az egyetlen külső nézőpontot, amelyről ráláthatunk VS-re: a biológiai folyamatok felől közelítő elbeszélés élesen elűt Vay narratívájától, és csak a száraz tényekre koncentrál. Az orvos egyértelműen nőnek tartja VS-t, míg saját önéletírásában csak halvány utalásokat találunk arra, hogy nemcsak úgy viszonyultak hozzá, mint férfihez (H. Mari megjegyzése, Zarándy zsarolási szándéka). Így homályban marad az is, mit szóltak hozzá kedvesei, mikor rádöbrentek, hogy nem az, akinek kiadja magát. Az elhallgatott részletek, a vallomás töredékessége, és ráadásul dr. Birnbacher beismerése arról, hogy a páciens önéletírása meggyőzően van felépítve, VS malmára hajtják a vizet, saját belső világát erősítik meg.

Találó megoldás, hogy VS sokszor végletesen szenvedélyes elbeszélésének hézagait álmainak leírásai pótolják: a külső törvényekkel való fo-

RAKOVSZKY ZSUZSA

lyamatos konfrontációját, szerelmi vívódásait, félelmeit és azokat a dolgokat, amelyekről nem tud vagy nem akar explicit módon beszélni, álmai fedik fel. Ki nem mondott dolgokról árulkodik például az, amikor vízbe fulladt lánynak álmódja magát: folyóparton fekszik, idegenek veszik körül, kiléte felől érdeklődnek, az őt vizsgáló orvos pedig a kíváncsisgók kérdésére azt feleli: Ez itt, kérem... *senki*. Nyilvánvalóvá válik az, amiről az önéletírásban nem akar tudomást venni, és amit később szintén egy lázálma mondat ki vele, hogy korának társadalmában valójában nincsen helye, állapota megnevezhetetlen: „Hát tehetek én róla, hogy a ti világotokban nincs szó arra, ami én vagyok?” Ugyanígy a külvilágba való beilleszkedés nehézségeiről szól az az álom, amelyben sötét álarcot viselő, érthetetlen nyelvet beszélő emberek jönnek érte, és egy olyan szegyetlenes tette miatt akarják megbüntetni, amelyre bárhogyan is erőlködik, képtelen visszaemlékezni.

Azonban VS figurája úgy van megalkotva, hogy énközpontú, szubjektív világában a mások iránti érzékenység szinte teljesen háttérbe szorul. A hagyományos férfiszerephez igazodva nyugodt lelkiismerettel zsarolja naivabb szerelmeit, az alkalmi kedvesekről pedig aprólékos, szinte tárgyyszerű leírásokat közöl. A női és férfi szerepekhez kötődő sztereotípiákat, rögzített határokat nem kérdőjelezi meg, igyekszik ízig-vérig férfi lenni, és paradox módon e keretek között megtalálni a kiteljesedést. Együttérzése akkor nyilatkozik meg, amikor hasonló helyzetben lévő, a

>>>> folytatás a 16. oldalon

>>>> folytatás a 15. oldalról

társadalom által szintén megvetett emberekkel találkozik: az örültek házában tett látogatás során nemcsak helyzetükbe tudja beleképzelni magát, hanem azt is érzékeli, hogy a normalitás és a rendellenesség határai nem olyan stabilak, az éppen aktuális közfelfogás dönti el, ki válik kitaszítottá: „Elnevettem magam: ez a válasz bízvást elhangozhatott volna bármelyik épelméjű ismerősöm szájából”.

Az írás és az irodalom szintén Vay énjének kiteljesedését szolgálja. Olvasmányai – kizárólag romantikus szerzőket olvas: Jókait, Heinet, Byront, Walter Scottot – mintát jelentenek számára, hőseitől lesi el, hogyan viselkedik egy szerelmes férfi, és nagy büszkeséggel tölti el, ha az olvasottakból megvalósíthat valamit, például, ha ő is egy szöktetési história hőse lehet, akárcsak Don Juan. Egyes szám első személyben írt, nem túl remek versei lelki állapotát, érzéseit festik alá, naplóját és vallomását egészítik ki. VS-nek egészen addig van mondanivalója, amíg rá nem talál „lelkének másik felére”, aki meglepő módon nem legnagyobb szerelme, Marie, hanem öccse, akiről ezidáig említést sem tett. Ezen a ponton véget ér a zaklatott hangvételű elbeszélés – hiszen teljesítette feladatát – s az utolsó naplóbejegyzést tizenkét évvel később már egy elégedett, kispolgári nyugalomban éldegélő kávéimportügynök írja, aki utoljára ragad tollat, hogy „kihűlt szívéből” szóló búcsúversét lejegyezze.

Rakovszky Zsuzsa regényében VS története nem egy deviáns ember kórtörténete, hanem egy saját törvényei szerint élő, a maga belső világát mindenek fölé helyező egyén vallomása. Szenvedélytől fűtött, csapongó nyelvezete, az elmondhatatlant elmondani próbáló álmái, látomásai, képzeletének élénk megnyilvánulásai teszik hitelessé saját világát, és teremtik meg a regény líraiságát. Ezért csökkenti Rakovszky minimálisra a külső nézőpontok bevonását, mert a külső szemek egyértelműsítienek VS monogramját, amelyet a szerző nem kíván feloldani. Olvasóként úgy tudjuk élvezni VS világát, ha elfogadjuk néhol túlzásba vitt szubjektivitását, homályos részleteit, s nem kérdőjelezzük meg szabályainak jogosságát. Mert VS belső világa *normálisan* működik.

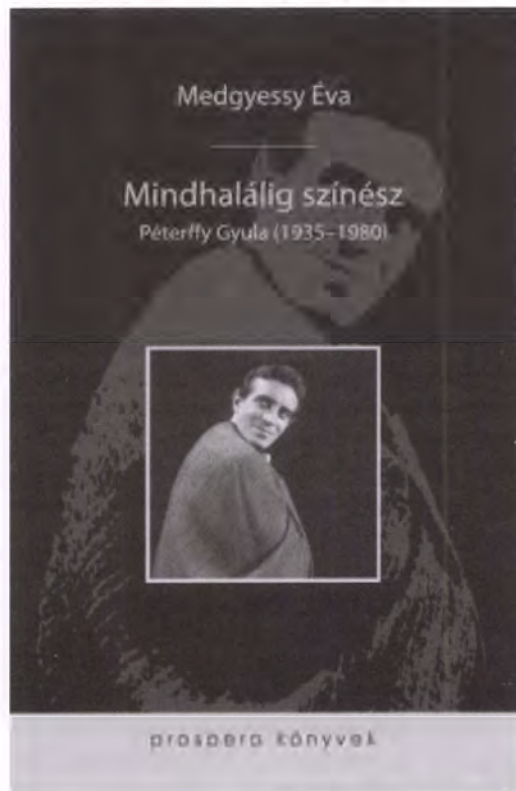
Rakovszky Zsuzsa: VS. Magvető Kiadó, Budapest, 2011.

BARTHA KATALIN ÁGNES

A sűgő mint krónikás

Olimpiai vívóbajnok is lehetett volna, mégis felhagyott ígéretes pályájával a színészetért. A marosvásárhelyi születésű Péterffy Gyulát (1935–1980) a Szentgyörgyi István Színművészeti Intézet színész szakának elvégzése után 1961-től a Kolozsvári Allami Magyar Színház szerződtette, melynek hamarosan vezető színésze lett. Minden adott-sága megvolt ehhez: „Remek férfias alkat, markáns szép arcvonások, gyönyörű orgánus, istenadta tehetség. Intelligencia és rugalmasság. És kellő alázat a hivatása iránt.”

A Prospero Könyvek sorozatában megjelenő színészportré az eddigi beszélgetőkönyvek, életinterjúk műfajával szemben olyan színészportrét nyújt, melyet a sűgő és színészfeleség, Medgyessy Éva örö-

kít meg. Ez adja a kiválóan megírt könyv báját. A 19. század első felében a magyar színháztörténet sűgői szerepköréhez általában hozzátartozott a krónikási, az elmúlt színi évad megörökítésének a feladata is, melyeknek megvalósításai, az általuk szerkesztett színházi zsebkönyvek változatos formáiban ma is kiváló színháztörténeti forrásokként hasznosíthatók. A mai színházi sűgő többnyire nem vállal ilyen jellegű feladatot, s szerepkörétől nem is várják el ezt.

Jelen könyv igen szerencsésen ötvözi a portré alanyához való kétfé-

FÜLSZÖVEG

le kötődést. A stílusosan három felvonásosra tervezett könyvben a szerző – színháztörténeti-krónikási szerepvállalásával össze nem egyeztethető – személyes jelenléte tudatosan visszafogott az első két felvonásban (1. *Gyermek- és ifjúkor Marosvásárhelyen*, 2. *Színészsélet Kolozsváron*), s csak az utolsóban (3. *Vendégjáték Magyarországon – diadalút a halálba*) erősödik fel, de meg kell mondjuk: szívszorítóan (Péterffy egy magyarországi vendégjáték-sorozat idején, tragikusan fiatalon, negyvennégy évesen hal meg). Ezt kárpótolja a *Személyesen* c. fejezet, mely tizenegy alfejezetben jó dramaturgiai érzékkel adagolva beszél szerelmükről, közös munkájukról, átélt élményeiről.

A könyv módszere a szerző sajátos helyzetéből adódóan nemcsak a fellelhető írásos és vizuális dokumentumok kiaknázását (sajtóanyag, fotók, műsorfüzetek, plakátok, díszlettervek, levelek, vizionálási jegyzőkönyvek, szövegekönyvek, próbanapló) jelenti, hanem a még élő kortársak visszaemlékezéseit, egy-egy sérelem okán annak tisztázását is felvállalva. Olyan részleteket, árnyalatokat is megörökít, amelyek egy színész figyelmét valószínűleg elkerülné: egy-egy évad lenyűgöző műsorelemzését is adja, olyan előadásokra is kitérve, melyekben Péterffy történetesen nem játszott, s a Harag György rendezte *Éjjeli menedékhely* kapcsán nemcsak az ízigvérig színész, különös belső alkotói láz jellemezte Péterffy Gyula belső vívódásaiba (a darabban szerepálmát, a Színészt játszhatta), hanem Harag rendezői műhelymunkájába is betekinthetünk. A könyv illusztrációs anyaga úgyszintén a sokrétű kutatói munkát példázza, amennyiben jelmezes és civil fotókon kívül Péterffy saját használatú szövegekönyve, a családi címer, a színész emlékére született és kiadatlan vers fotója is szemlélhető.

Medgyessy Éva: Mindhalálíg színész. Péterffy Gyula (1935–1980). Prospero Könyvek. Komp-Press Kiadó, Kolozsvár, 2010.

KOVÁCS BEA

Őszinte főhajítás

Minden korban sajátosan fogalmazódik meg az elődök hagyatékához való viszonyulás: az egykori művek (újra)értelmezése lehet omázsszerű rajongás, vitába szálló lázadás vagy kételkedő, gunyoros ironia. Michel Hazanavicius többszörösen díjnyertes filmje meglepő őszinteséggel kezeli a témát és a korszakot, amelyet ábrázol, és nemcsak filmtörténeti párbeszédet létesít, hanem aktuális alkotói attitűdökkel szemben is állást foglal. A *némafilm*es ugyanis nem egy, a 21. század (film és eszmei) mintáihoz igazított adaptáció, hanem műfajilag tiszta kísérlet, amely egyrészt a szakma, másrészt a néző befogadói konvenciójával dacol. A francia rendező mintegy próbára teszi a közönséget: képesek vagyunk-e végignézni egy olyan más-

1929-et írunk: összeomlik a piac, elkezdődik Amerikában a nagy gazdasági válság. Miközben a hangosfilm egyre nagyobb sikerekre tesz szert, George karrierje lefelé, Peppyé pedig felfelé ível. A férfi ugyanis nem hajlandó behódolni az új hullámnak: úgy gondolja, hogy a némajáték *művészet*, amely tehetséget igényel és nagyobb kifejezőerővel bír, mint a hang (itt máris érezzük az utalást az *Ének az esőben* című népszerű musicalre). De George feleségével is képtelen kommunikálni, és amikor karrierje mellett házassága is romokban hever, az egykor népszerű színész az önpusztítás védtelen áldozata lesz. Egy baleset során a férfi majdnem életét veszti, csupán kutyája, Jack van vele, és menti meg végül.

Peppy segíteni akar az elfelejtett csilagon, és filmszerepet szerez neki (gondoljunk itt az *Alkony sugárút* alapkonfliktusára, ahol ugyancsak a nagy visszatérésre tesznek kísérletet a sze-

KINEMATOGRAF

letállapothoz, amelyben a cselekmény megszületik – a filmek világának mese-szerűsége, a hollywoodi sztárság hirtelen örömei és kudarcai, valamint az a reményekkel teli életkedv, amely a szereplőket állandóan körülveszi, mind felnövelik, kiélezi az érzelmeket, s ezek a kifejezőmód telítettségében teljesednek ki. Jean Dujardin megérdemelten vehette át a legjobb férfi főszerepért járó Oscar-díjat, de azt gondolom, hogy Bejo méltó társa volt mindvégig a filmben, talán többet is érdemelt volna egy (legjobb női mellékszerep) jelölésnél.

A főszereplő színészek alakítása mellett a rendezés harmonikussága is igen élvezhetővé teszi *A némafilmet* (Hazanaviciust is díjazta az Akadémia, akárcsak a filmet). Noha valamilyen szinten feltételezzük a történet végkimenetelét, ez nem csökkenti az érdeklődést: a hangsúly nem a kezdeti és zárósituációk közötti eltérésekre helyeződik, hanem magára a folyamatra, ahogyan a szereplők eljutnak egyikből a másikba, az, ami a két (dramaturgiai) végpont között történik. A film tempója állandóan éberen tartja a nézői kíváncsiságot, és ha helyenként fel is gyorsul vagy éppen lelassul a cselekmény, nem válik túlszűfoltta vagy vontatottá az elmesélés. Ehhez természetesen nagy arányban járul hozzá a film igazi „hangja”, vagyis a Ludovic Bource által szerzett korhű és hangulatfestő-közvetítő zene, amely végigkíséri hőseinket útjukon. Mark Bridgest hasonlóan jutalmazták gondosan kitalált jelmezeiért: a 20-as évek végén a divatot már egyfajta (háború utáni) felszabadultság jellemzi, amikor a női frivolitás is fellazul és bátrabban kísérleteznek az öltözködés határaival – Hollywoodban természetesen mindez sokkal excentrikusabban nyilvánul meg, a sorozatos sztárgyártás és vörösszőnyeg-események miatt, így a film kontextusa megfelelő, kreatív teret nyújthatott a tervezőnek.

A *némafilm*es legnagyobb érdeme, úgy érzem, hogy álca nélkül tud beszélni olyan dolgokról, melyekről már majdnem elhit-tük, hogy nem léteznek. Hazanavicius egy olyan világot ábrázol, amelyben lehetséges még az érdekek nélküli barátság és szerelem, és a kölcsönös rokonszenvre épülő kapcsolatok mögött nem áll semmilyen gonosz szándék. Megható freskót lá-tunk két emberről, akiknek sikerül úgy eltalálni egymáshoz, hogy a körülöttünk újra meg újra összeomló, majd felépülő világ kegyetlensége ne hasson szerelmük-re. És az mindig reménnyel tölt el, ha az emberi jóról látunk filmet az emberi rom-lottság helyett – az újdonság kedvéért.

A némafilmes (The Artist), fekete-fehér, francia némafilm, 100 perc, 2011. **Rendező:** Michel Hazanavicius. **Zeneszerző:** Ludovic Bource. **Operatőr:** Guillaume Schiffman. **Vágó:** Anne-Sophie Bion, Michel Hazanavicius. **Szereplők:** Jean Dujardin, Bérénice Bejo, John Goodman, James Cromwell.

Jean Dujardin és Bérénice Bejo *A némafilm*esben

fél órás fekete-fehér némafilmet, amely a klasszikus hollywoodi (romantikus) vígjáték közismert sémáira épít, de anélkül, hogy kifigurázná a formát, amelyben létrejön? Mondhatni egy anti-Tarantino alkotás született. Hazanavicius teljes mértékben kiaknázza a filmes és dramaturgiai lehetőségeket, melyeket a 20-as, 30-as évek mozija felkínál, és úgy sikerül életre keltenie egy negédes sztorit az álomgyár berkeiből, hogy az nem válik a gúny, az élc tárgyává.

1927 Hollywoodjába csöppenünk. Filmtörténeti szempontból máris igen fontos ez a dátum: ekkor mutatják be *A dzsesszénekest*, az első teljesen hangos filmet. A technika fejlődése óriási hatással lesz Hollywoodra, és a hirtelen ódivatúnak tetsző némafilmek hamar kiszorulnak az iparból. Hősünk, George Valentin (Jean Dujardin) ünnepelt sztár, akinek legutóbbi filmje is közönségsiker. A premier napján megismeri Peppy Millert (Bérénice Bejo), aki véletlenül nekiütközik a nagyágyúnak, és a következő napon máris a bulvárlapok új üdvöskéje lesz. Később Peppy statisztaként – sorsszerűen – George forgatására kerül, és ket-tejük között egy pillanat töredéke alatt megszületik a vonzalom.

replők). De a kiégett sztár számára elfogadhatatlan, hogy egykori „tanítványa” nemcsak anyagiakban, de hatalmilag is fölötte áll: George nem tűri tovább a megaláztatásokat, és drasztikus tetterre készül. Ez természetesen majd happy endben, táncban és szerelemben feloldódik, bekopogtat az új kor is, a fényűző zenés-táncos musicaleké, amely ismét megváltoztatja a film helyét a szórakoztatóiparban.

Hogyan lehet úgy megragadni a klasszikus szűzsét és a formanyelv sajátosságait, hogy a végeredmény művészi precizitásával és expresszivitásával kiemelkedő alkotás legyen? Hazanavicius legfontosabb választása a szereposztásban rejlik: két olyan színészt vesz maga mellé, akik a legapróbb belső történéseknek is képesek könnyen érthető és élvezhető formát adni, és intenzív jelenlétükkel a film egésze alatt elvarázsolva tartják a nézőt. Figyelmesen és érzékenyen kidolgozott színészi játékot látunk, amelyben minden gesztus és mimika a helyén van, és pontosan annyit tart, amennyit tartania kell. Noha Dujardin és Bejo alakítása a mai filmes konvenciók szerint igencsak teátrálisnak mondható, a játékstílus tökéletesen passzol ahhoz a szellemiséghez,

KARÁCSONYI ZSOLT Színház és diktatúra

„A vers jó. A regény még jobb. De leginkább színdarabokra van szükségünk.”

Sztálin, 1932

„Minél kibírhatatlanabb a lét, a költészet annál vadabban virágzik” – írja Vítězslav Nezval, a cseh avantgárd líra egyik legismertebb alakja. Nincs ez másként a színház esetében sem. A sanyarú körülmények gyakorta szolgálják Tháliát, hiszen a színházi alkotókat arra kényszeríthetik, hogy a hagyományos jelrendszereken, fáratag kliséken túllépve valami újat mutassanak meg, ezáltal is felrázva a közönséget – a hétköznapi aktuálitásain túlmutatva, az általánosan emberi felé nyitva meg a színház, a színészi játék, a drámai szövegek tereit. A színház és a diktatúra viszonyára is érvényesek a fenti megállapítások, mert a diktatúra nem csupán az anyagi létre, de a társadalom egészére, a szellemi szférára, a magánélet érzelmi alapjaira is rányomja bélyegét. Miközben a diktatúra az általánosba szorítaná az egyént, addig az egyik legmulandóbb és legsérülékenyebb művészeti ág, a tulajdonképpen önmagát minden egyes előadásban újrafogalmazó színház a diktatúra keretein belül éppen az egyéni általánossá emelése által tud megmaradni, új értékeket mutatni fel az időben.

Erről tudósít a Lengyel György által szerkesztett *Színház és diktatúra a 20. században* című könyv, ami jóval túlmutat egy színháztörténeti antológia keretein. A színháztörténeti adatok mellett a 20. századi művészet és a politikai hatalom viszonyát is sajátos fényben mutatja meg a 21. századi olvasónak, mert ahogy a kötetben közölt tanulmányában Gerold László is megállapítja, a politika a színházban: „mindig jelen lehet/volt, kivált ha így ítéli meg a hatalom, amely a művészetek közül éppen a kiváltható tömeghatás okán elsősorban a színház iránt tanúsított megkülönböztetett figyelmet”.

A hiánypótló, több mint 400 oldalas kötet nem törekszik arra, hogy történelmi tablóként ábrázolja színház és diktatúra viszonyát, mozaik inkább, amelynek egyes darabjai mégis egységes egészet alkotnak, ami annak is köszönhető, hogy a kötet szerzői sikeresen kerülnek el a különböző történelmi korszakokkal foglalkozó tanulmányok száraz adat-felsoroló stílusát, olyan olvasmányos szövegeket nyújtva az olvasónak, amelyek eközben mégsem hajlanak el az esszéisztikus beszédmód felé.

A színház már *ab urbe condita*... a hatalom egyik eszköze, gondoljunk arra, hogy Romulus éppen egy színházi előadás közepén adja meg a jelet a szabin nők elrablására, és már itt, a Róma alapításáról szóló történetben is felfigyelhetünk arra, hogy a mindenkor hatalom éppen a színházzal való viszonyában mutatja meg igazi arcát: a rómaiak színházi előadásának célja éppen akkor válik nyilvánvaló-

vá, amikor Romulus leveszi palástját és ezzel adja meg a lányrablás megkezdését engedélyező jelet.

Elmondható tehát, hogy a hatalom a színházhoz való viszonyában *lepleződik le*, és visszatérve a 20. századhoz, éppen a színház kapcsán mutatkoznak meg gyenge pontjai. Mert a hatalom képtelen arra, hogy teljesen uralma alá hajtassa a színházat. A műfajnak éppen a pillanatnyiságban rejlik ereje, hogy képes, ha csak egyetlen pillanatra is, de kikacsintani a közönségre, és már egyetlen forradalmi, lázadó hangsúly is elég ahhoz, hogy a színházi előadás áthúzza a cenzúra összes számításait.

Színház természetesen nem létezhet közönség nélkül, jól tudja ezt a közönséget uralma alá kényszeríteni igyekvő hatalom is. „A színház a népe. A jegyárakat ennek megfelelően kell megállapítani” – rendeli el Hitler, és tanulságos az a tény, hogy a náci diktatúra éppen a műfaj lezüllesztésével, lealacsonyításával próbálja uralma alá hajtani a színházat, ami abban is megnyilvánul, ahogy a színházi kritikát megpróbálja beszámoló jellegű, népszerűsítő anyaggá silányítani. A kritika bármilyen formája veszélyérzetet kelt a diktatúra kiszolgálóiban/létrehozóiban, így szinte magától értetődő, hogy Mussolini Olaszországában a szatíra semmilyen formája nem volt megengedett.

A hatalom igyekszik megszelídíteni a színházat, de ez teljes mértékben mégsem sikerülhet, a színházakat be lehet zárni, ahogy ez megtörtént még az Egyesült Államokban is, a rendezőket ki lehet végezni, mint Meyerholdot a Szovjetunióban, a drámaírókat meg lehet gyilkolni, mint Federico García Lorcat, a színészek azonban akár sztrájkba is léphetnek, ahogy ez a második világháború idején Norvégiában történt. Ráadásul a színház világa is képes arra, hogy a „sorok közé” rejtse igazi üzenetét, legyen bár szó színházi előadásról vagy színkritikáról.

A német, az olasz, a francia, a spanyol, a skandináv, az orosz, az észt, a lett, a lit-

THEÁTRUM

ván, a kelet-német, a cseh és a szlovák, a román és ezen belül a romániai magyar, a délszláv és a magyar színházak minden esetben szembeszállnak a zsarnoksággal, a maguk sajátos körülményei és színházi hagyományai által behatárolt térben. Hasonló ellenállást tapasztalunk, amikor a zsarnokság kísértete Amerikát, az Egyesült Államokat is bejárja. A különböző diktatúrák és zsarnokságok között olyan jelentős az eltérés, hogy a sztálini diktatúrához képest a Mussolini-féle néha már-már operettes kedélyeskedésnek hat. Elég, ha összevetjük Meyerhold kivégzésének gesztusát azzal, ahogy az olasz diktátor 1929 megpróbál (!) betiltani egy előadást és ez végül nem sikerül neki...

Kötő József idézi a román és a romániai magyar színházról írott tanulmányában Sütő András egyik mondatát, mely szerint: „A színpadon beszélni annyit jelent, mint cselekedni”. A mindenkor diktatúrák is tudták ezt. A különböző zsarnoki rendszerek számára a 20. század második felében is egyértelmű volt, hogy milyen propagandisztikus erővel bír a színház, de ahogy ezt Mussolini példája is mutatja: nem könnyű uralkodni a színház öntörvényű világa felett.

A pozitívumok, apró, nehezen elért engedmények ellenére a kötet egésze emberi tragédiák hosszú soráról tudósít, és számos kérdést vet fel az olvasóban: vajon ha a Tanácsköztársaság bukása után Lugosi Béla nem kényszerül távozásra, milyen nemzetiségű lett volna Drakula alakjának egyik legismertebb filmbéli alakítója? Vajon a lengyel vagy a magyar színházban normális, polgári és demokratikus körülmények között is akkora jelentőséggel bírt volna egy-egy, a törvényi szabályozás peremén létrejött szobaszínház? Milyen lett volna Németh László *Galilei* című drámája, ha nincs cenzúra?

A színház számára szükségszerű, hogy pillanatnyi történelmi kérdésekre gyors, lehetőleg azonnali választ adjon. Ilyen azonnali válaszként értelmezhető a prágai Felszabadult színház 1934-es, *A hóhér és a bolond* című előadása, amely a zsarnokság és a zsarnok születésének társadalmi okait vizsgálta, vagy a Harag György által 1975-ben rendezett *Egy lócsiszár virágvasárnapjában* a megengedhetatlannak tartott hatalom sebezhetőségének metaforája: a tronkai várfal leomlása.

A legsebezhetőbb műfaj képes volt arra, hogy a zsarnoki hatalmat megsebezze, szembeszálljon vele, s ha a diktatúrák ideje le is járt közvetlen környezetünkben, a színház és a politika továbbra is odafigyel egymásra, ami a több ezer éves múltra visszatekintő történetben nem is annyira meglepő.

Színház és diktatúra a 20. században. Szerkesztette: Lengyel György. Corvina – Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, Budapest, 2011.

KÓDEX –

– Az Ön neve elválaszthatatlanul összekapcsolódik a gyermekirodalommal. Mit gondol, mi az, ami leginkább megváltozott napjaink gyermekirodalmában, a rendszerváltás előtti állapotokhoz képest?

– A romániai magyar gyermekirodalom különösen jó volt a diktatúra éveiben, egyrészt, mert arra nem figyeltek olyan nagyon az éber hatósági szervek. Másrészt pedig nem nagyon volt a magyar íróknak közlési lehetőségük. Aránylag kevés irodalmi lap volt, a kiadók kevés könyvet tudtak megjelentetni, s ebben a helyzetben nagyon jó írók is fordultak a gyermekirodalom felé. S ezért a „gyermekirodalmi” művek legalább ugyanannyira felnőtteknek is íródtak. Ilyen az *Egy bátor egér viszontagságai*, ilyen a *Csipike* is, Kányádinak, Szilágyi Domokosnak nem egy verse, vagy Hervay Gizella írásai. De volt kimondottan gyerekeknek szóló írás is, például a *Kobak*. A *Csipike*be utólag kezdtek belemagyarázni dolgokat – igaz, a *Csipike és a gonosz ostoba* kifejezetten kettős célzatú. Nem is itt jelent meg, hanem Magyarországon. Ezt ugyanis Panek Zoltánnak egy mondatára építettem fel. Akkoriban mondtam Zoltánnak: te, ez minket el akar innen kergetni. Ez? – mondta Zoltán. – Menjen el ő, én nem megyek sehova.

A tehetséges embereknek ma már inkább van megnyilvánulási lehetősége. S azonkívül az igazság kimondásának ma sokkal egyszerűbb és könnyebb útjai is vannak. Ki lehet mondani az igazat nyíltan, közvetlen módon, publicisztikában. Talán ez is az egyik oka, hogy ma már nincs igazán jó gyermekirodalmat is művelő írógeneráció. A Napsugár megjelenése is sokat segített ilyen szempontból. Előtte is volt ugyan gyermekirodalom, de Asztalos Istvánnal az volt a szerencsénk, hogy ő mindig azt mondta: elég a gügyögésből, megtanítjuk a gyerekeket jó irodalmat olvasni.

– Például a *Csipikét*...

– A *Csipike* úgy született, hogy egyrészt Rusz Livia sokat nyaggatott: illusztrálni szeretne egy gyerekkönyvet, írjak már egyet. Másrészt a boldogult budapesti Szász Imre barátom, aki közel két méter magas volt, és *Csipikének* becézték, mindig ezt mondta nekem: széles vállaimon beviszem Fodor urat az irodalomtörténetbe. Róla mintáztam *Csipikét*. Rusz Livia illusztrációi sikerültek voltak, valamit nagyon eltalált. Ezért gondolom úgy, hogy nem tanácsos az új kiadásokban sem megváltoztatni az illusztrációkat. Ha meg is teszik, eltűnik a könyvből a „*Csipike-jelleg*”. Megjelent ugyanis néhány olcsó kiadás is a *Csipikéből*, amelyben más rajz van. A bolgár kiadás sem vette át Rusz Livia rajzait – az új illusztrációkkal viszont teljesen kilúgozta a könyv humorát. A kiadás amúgy nagyon szép, de semmi nincs benne az „igazi” *Csipikéből*. Érdekes tapasztalat volt az is, hogy Rusz Livia újraillusztrálta az egyik *Csipike*-kiadást a pécsi Alexandra kiadónak. A könyv megbukott, az olvasók nem szerették: *Csipike* nem rokonszenves már, hiszen kedves kópéból egy vén pukkanccsá vált. Megöregedett benne – velem együtt öregedett meg.

DEMETER ZSUZSA: „*Csipike* velem együtt öregedett meg” – Beszélgetés a nyolcvanéves Fodor Sándorral. *Helikon*, XVIII. ÉVFOLYAM 2007. 23. (493.) SZÁM – DECEMBER 10.

– INDEX

EMBER A ZENE MÖGÖTT Fausti gondolatok

MEFISZTÓFAUSZTI gondolatoknak kellene igazából írássomat titulálnom. Ugyanis az a monooperám, amelynek ősbemutatója 2010-ben volt a kolozsvári Zenei Ősz keretében, címében erre utal: MEPHISTOFAUST.

Goethe művével kora ifjúságomban kerültem kapcsolatba. Lendvai Ernő korszakalkotó tanulmányának egyik részlete hozta el számomra a *Faust-Mefisztói* világot. A *Bartók dramaturgiája* c. kötet 51. lapján az aranymetszés zártságát szemléltető rajzok alatt egy idézet áll: „Mephistofeles: Eltávoznom szabad-e, kérlek? / Faust: Nem látom át, mért kérdezed ezt. / Ím itt az ablak, ajtó, kémény. Meph.: Mi tagadás, most már kísétálnék én, / Csakhogy van ám ott egy kis akadály, / A küszöbön boszorkalábrajz... Faust: Ugyan, ne mondd, pokolfi te, / A pentagramma – neked fáj az?” Hosszú évekkel később, 1999-ben ez a jelenet volt az első, amit a *Faustból* megzenésítettem (az elkészült mű második részének első jelenete). Íme egy apró olvasmányanyag a hatalmas mennyiségű zenei információs anyagból milyen mély nyomot hagyhat az olvasó képzetében. De az első impresszióhoz kell még egy szikra, amely végül is lánggra lobbantja a képzetet. Ez a pillanat csak 2010-ben pattant ki számomra Goethe művéből. Valahogyan mindig átugrottam az *égi prologus* c. nyitójelenetet, Ráfáel, Gábor, Mihály megjelenését (bevallom, egy kicsit sértette is a szememet a nevek napi köznyelvi használata). De egyszer feltűnt, hogy az első megszólaló hang a Mefisztóé. Mit is mond? „Most, hogy ismét közelgesz, ó, Uram, / megkérdezendő, kettőnk dolga mint van, / mert hajdanán szerettél, úgy tudom...” Fantasztikus közvetlen, személyes hangon szól az Úrhoz Mefisztó. És a továbbiakban szintén vádlón emeli fel szavát: „Napról, világokról hát nem beszélek, / csak nézem gyötrődő földi néped. / A föld kisistene nem változik nagyon / és épp olyan fura, mint az első napon. / Szegény egy kissé jobban élne, / ha el nem ámitottad volna égi fénnel. / Ezt hívja észnek, csak hogy általa / még állatibb legyen, mint állata.” Nehéz szavak – gondolkodtam el Goethe szövegének még ma is nagyon merésznek tűnő üzenetén. Még inkább meglepett a folytatás: „Az Úr: S Faust? Ismered?, Mefisztó: A doktort? Az Úr: Ó a szolgálóm!, Mefisztó: Az

ám! Szolgál is téged furcsa kedvvel. / Nem él földi itallal-élelemmel. / Távolba űzi gerjedelme, / boldog ugyan, de félig tudatos: / az ég minden csillagját követelve, / a föld minden kéjére áhitoz, / de sem távolban, sem közelben / nincs mi megnyugtató e holdkórost.” A további párbeszédben az Úr átengedi Mefisztónak Faustot („Az Úr: Ameddig ő a földön él, / vezetned meg nem tiltom addig. / Tévelyeg az ember, míg remél.”), vagyis az EMBERT. Ha Faust szimbolizálja az embert (emberiséget), akkor ki Mefisztó?

Óhatatlanul Carl Gustav Jung teóriája jut eszünkbe a bennünk lakozó ÁRNYÉKEMBERRŐL. Mefisztó ezt testesítené meg? Akkor, ha ez igaz, a két személy egy és ugyanazon jelenség két oldala, az Ember dualisztikus megjelenítése: FAUSTMEFISZTÓ? Ősztön és tudat? Örökös dinamikus VÁLTOZÁS és változatlan logikai rendű ÁLLANDÓSÁG? Föld és Ég? Vajon miért engedi át az Úr Faustot Mefisztónak? „Az Úr: Jól van, legyen, neked hagyom hát! / Kútfejétől e lelket messze vond, / s ha körmeid jól megragadták, / vezesd magaddal útadon: / de majd ismerd be és el, ne hazudd: / az igaz ember bárhogyan hibázik, / nagyon jól tudja, mely az igaz út.” Nem késik Mefisztó válasza: „Hát jó! / S meglásd nem tart sokáig. Nyerésemben nem kételkedem parányit.”

Különös egyezség! Az ANYAG és a SZELLEM egyezsége?

Új kor nyílik előttünk. Újra kell gondolnunk a Világot, az Embert, és mindazt, amit mi teremtetünk: a Civilizációt. A mai embernek szembe kell néznie önmagával illúzióktól, önhazugságoktól, önbálványozástól mentes józansággal. Ezt kívánja tőlünk az ÚJ KORSZAK. Ezt sugallja Goethe *Faustja* is. Az alapvető kérdés, hogy a Tagadás szelleme (Mefisztó) az emberen belül van-e vagy kívül, ahogyan hinni szeretnénk. És az örök másik kérdés is velejár: a Tagadás csak a Rosszat képviseli? A rövid prologus végén színpadi utasítás áll: *Az ég bezárul, az arkangyalok elszélednek.* A végszó ismét Mefisztóé: „Nem árt olykor látnom az Öregt: / szakítani véle: szinte félek / Ilyen nagy úrtól szép cselekedet, / hogy az ördög-gel emberül beszélget.”

TERÉNYI EDE

HOL-

A március 15-i nemzeti ünnep alkalmából több erdélyi és erdélyi származású személyiség részesült magyar állami díjban. Bogdán Zsolt, a Kolozsvári Állami Magyar Színház Jászai Mari-díjas színművésze, Selmeczi György Erkel Ferenc-díjas zeneszerző, karmester, a Kolozsvári Magyar Opera művészeti vezetője Magyarország érdemes művésze díjat, Kardos M. Róbert színművész Jászai Mari-díjat kapott. Böszörményi Zoltán író, költő, Iancu Laura költő, Kenéz Ferenc költő József Attila-díjban, Soó Zöld Margit festőművész Munkácsy Mihály-díjban részesült. Asztalos Lajos, Bú József Olivér, Pál Ibolya Mária Magyar Ezüst Érdemkeresztet, Mózes Attila, Dávid Lajos, Gaal György Elemér, Kézdi Imola, Nagy László a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjét, Pataky József, Tolna Éva Gizella, Bíró Béla a Magyar Arany Érdemkeresztet, valamint Pap Géza a Magyar Érdemrend Középkeresztjét vehette át.

József Attila-díjjal jutalmazták (az említett erdélyi szerzőkön kívül) Báger Gusztávot, Bálint Pétert, Kabdebó Lórántot, Kiss Judit Ágnes, Krusovszky

Dénest, Németh Zoltánt, Payer Imrét, Székely Jánost, Szilasi Lászlót, Végh Attilát. Babérkoszorú-díjat kapott Borbély Szilárd, Kárpáti Kamil és Ladik Katalin. Csoóri Sándort Kossuth Nagydíjjal, Vasadi Pétert Kossuth-díjjal tüntették ki.

Az Erdélyi Magyar Írók Ligájának (E-MIL) tízéves születésnapját ünnepelték március 28-án a Magyar Írószövetség budapesti székházában. Az est vendége László Noémi, Fekete Vince, Gáll Attila, György Attila, Karácsonyi Zsolt, Király Farkas, Király Zoltán, Nagy Koppány Zsolt és Szálinger Balázs volt. A meghívottakkal Erős Kinga beszélgetett.

Horkay Hörcher Ferenc költő, esztéta, egyetemi tanár volt a kolozsvári Bretter György Irodalmi Kör vendége március 26-án. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Esztétika Tanszékének vezetője – aki a CEEPUS vendégtanári program keretében tartózkodott Kolozsváron – március 28-án az Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME) előadotermében *A bölcsészettudományok hasznáról* értekezett; március 30-án pedig *Ottlik Géza és a magyar múlt* címmel tartott előadást a Babeş-Bolyai Tudományegyetem bölcsészkarán.

Noszlopi Botond A szórakoztatás meseterfoka című verseskötetét mutatták be március 29-én a budapesti Márton Áron Szakkollégiumban. A szerzővel Murányi Sándor Olivér beszélgetett.

Sziveriáda – irodalmi sztárparádé egy igazi irodalmi sztár emlékére címmel emlékeztek meg Sziveri Jánosról, a kultikus vajdasági költőről március 31-én a kolozsvári Bulgakov kávéházban. Fellépett Balázs Attila, Cserna Szabó András, Farkas Wellmann Endre, Géczi János, Márkus András, Sántha Attila, Szálinger Balázs; a házigazda Orbán János Dénes és Szőcs Géza volt. A műsorban szerepelt: Sziveri János életének és költészetének bemutatása, könyvbemutatók (Sziveri János művei; *Partitúra ne légy soha!* – Sziveri-díjasok antológiája), ördögös felolvasás, humor, erotika és egyéb irodalmi duhajságok.

A Látó folyóirat Kolozsvár-számát mutatták be április 4-én a kolozsvári Gaudeamus könyvesboltban.

—MI

Törvények

Én soha életemben nem terveztem törvényteleniséget. Hogyan tervezhetnék ilyesmit, amikor soha sem ismertem a törvényt,...?

Graham Greene fenti gondolatának folytatását rejtik a fősorok.

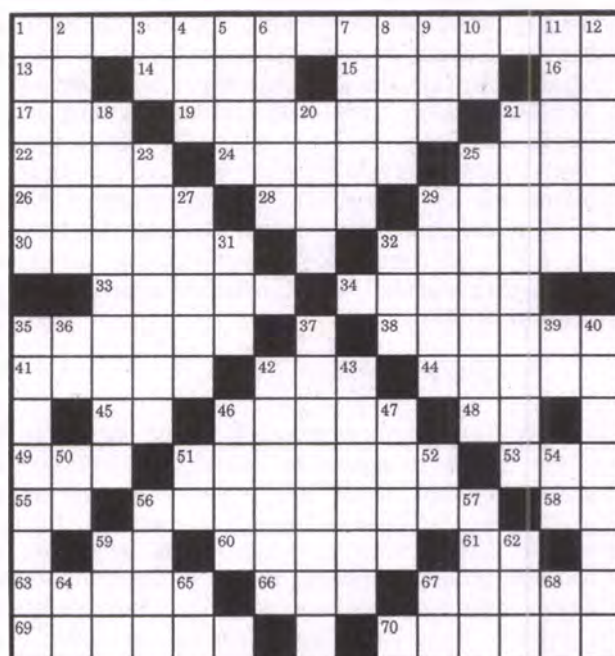
VÍZSZINTES

1. A folytatás kezdete. 13. Kérdés személyre. 14. Szülésznő. 15. Magyar festő (László). 16. Gyümölcslekvár. 17. Vonatkozó névmás. 19. Csavarog. 21. Részben átbeszél! 22. Lant. 24. Nagyt mond. 25. Színész, zenész (András). 26. Parányi. 28. ... venia verbo. 29. Az Állati elmék című regény szerzője (Robert). 30. Rejtjelező. 32. Melléáll. 33. Kellemes íz és illat. 34. Bibliai alak. 35. ... Istók; Petőfi és Arany hőse. 38. Börtönőr. 41. Gyakori mohamedán személynév. 42. Világifjúsági Találkozó, röviden. 44. Világítóttest. 45. Átló két vége! 46. Kóros. 48. Súlyarány, röviden. 49. Forgástengely. 51. Szerves vegyület. 53. Ételt fűszerez. 55. Az argon vegyjele. 56. Mosott ruhát száradni agat. 58. Patás állat. 59. A rétre. 60. Az Attilával rokon férfinév. 61. Kés lénye-

ge. 63. ... Kuroszava; japán filmrendező. 66. Disznót vágó. 67. Brazil tagállam. 69. Vidáman nótázó. 70. Hímes

FÜGGŐLEGES

1. A darvak vonulási formája. 2. Ruhát vasaló. 3. Orosz folyam. 4. Akadály. 5. Norvég matematikus (Niels). 6. Helység polgára. 7. Darabol. 8. Aletta van der ...; Apáczainé. 9. - ... -ség. 10. Római 49-es. 11. Rángató. 12. Gépet javít. 18. Literátor. 20. Gyakori női név. 21. Tápdús anyagokban gazdag. 23. Szerelmes szerepeket játszó színész. 25. Durva szabálytalanság a futballban. 27. Női név. 29. Kopíroz. 31. Zavaros mód! 32. Arcon csattan. 35. ...-gita; indiai tanköltemény. 36. Boafarok! 37. A folytatás befejezése. 39. Kissé sápadt! 40. Grafika készítése. 42. Vásároltató. 43. Januárban üdülő. 46. Kártyajátzsma vesztese (francia). 47. A torok része. 50. Levelet küld. 51. Társaságunk. 52. Tiltószó. 54. Pajta, istálló. 56. Büntetést megszab. 57. Beszéd tárgya. 59. Csónakgerinc. 62. Egykori tömegmérték. 64. Kicsinyítő képző. 65. Rangjelző előtag. 67. Arrafelé! 68. Lombard folyó és síkság.

A Helikon 6. számában közölt *Szenvedés* című rejtvény megfejtése: ... úgyhogy akár boldog is lehetsz.

BOTH LÁSZLÓ

Az oldalt gondozta NAGY MÁRIA

TÁMOGATÓINK:

Romániai Írók Szövetsége
Nemzeti Kulturális Alap

Kolozsvár Város Tanácsa
Bethlen Gábor Alap
Communitas Alapítvány

Főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztő-helyettes: KARÁCSONYI ZSOLT
Felelős titkár: SIGMOND ISTVÁN

Főmunkatárs:
KIRÁLY LÁSZLÓ
SZŐCS ISTVÁN

Szerkesztőség:
DEMETER ZSUZSA: kritika
MÓZES ATTILA: próza

PAPP ATTILA ZSOLT: társelmélet
RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számtárgyepea tördelés: NAGY MÁRIA, nyomtatja a Miskolczi Kis Miklós református sajtóközpont

A szerkesztőség címe: 400217 Cluj-Napoca, str. Câmpeni 13. Postaárlók 245, telefon: (004) 0264 431690, telefon/fax: (004) 0264 431 577, villámposta: kvarti.helikon@gmail.com
A HELIKON alapítványi támogatással jelenik meg — kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE ISSN 1220-6288 Honlap: www.helikon.ro